

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ЧННІПБ**

КОСІНСЬКИЙ Андрій Володимирович

МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТУ В УКРАЇНІ

**спеціальність 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та
страхування**

Кваліфікаційна робота

**Виконав студент групи
ФМСчм-21
А.В.Косінський**

**Науковий керівник:
к.е.н., доцент Дерманська Л.В.**

ТЕРНОПІЛЬ-2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	7
1.1. Теоретичні основи дослідження експорту як чинника економічного зростання України.....	7
1.2. Функціонування митного регулювання в контексті забезпечення балансу зовнішньоекономічної діяльності.....	12
1.3. Вплив інтеграційних процесів на систему методів стимулювання експорту в Україні.....	23
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	32
2.1. Аналіз основних тенденцій зовнішньоекономічної діяльності України на сучасному етапі.....	32
2.2. Дієвість митно-тарифного регулювання у стимулюванні експорту.....	37
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ПОТОКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	48
3.1. Міжнародний досвід використання методів митного регулювання експорту для України.....	48
3.2. Напрями стимулювання національного експорту в умовах відкритості економіки України	55
Висновки до розділу 3.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

1.2. Теоретичні основи дослідження експорту як чинника економічного зростання України

Новочасні процеси входження економіки України у світове господарство і ринок Європейського Союзу демонструють наявність проблем в організації міжнародної торгівлі, головними з яких є незбіжність тенденціям розвитку міжнародних економічних взаємин та обмеженість перспектив адаптації до цих тенденцій через політичні, економічні та соціальні кризові явища. Теоретичне розуміння нової функції і місця України в економіці Європейського Союзу, характеристика якісних і кількісних параметрів цих ходів, розбір тенденцій експортних операцій, а також оцінка їхнього діяння на економічний розвиток держави – усе це говорить про потребу розвитку наукових підходів до розбору сьогодишніх умов світової торгівлі, а отож, означає актуальність дослідження експорту як вагомого фактору економічного зростання України.

За даними Всесвітньої організації торгівлі, майже 77% збільшення експорту в світовій економіці в середньому за останні десять років здійснилось за сприянням розширень масштабів торгівлі на базах наявних експортних потоків і, адекватно, 28% зріст експорту – у наслідку торгівлі новою продукцією. Втім, співвідношення кількісних змін в експорті, що здійснюються в результаті збільшення об'ємів наявних експортних потоків, і якісних змін в експорті, які виникають на основі зросту товарного і географічного розмаїття, вельми розбігаються для різних держав і макрорегіонів та викликають різні темпи економічного зросту.

Кількісне зростання експорту формулює перспективу застосовувати економію від діапазону виробництва для фірм-експортерів, а також підіймати продуктивність наявних факторів виробництва.

Якісне збільшення експорту або переверот товарного і географічного розмаїття розкриває перерозподіл ресурсів між сферами, введення нових факторів виробництва, у тому числі машин і устаткування, людського капіталу нового типу, що потрібно для виробництва інноваційної продукції конкуренції на сучасних ринках. Отже, оцінки діяння зросту експорту на економічний розвиток потребують зважати на кількісні та якісні зміни в експорті, позаяк останні обумовлені з різними за типом змінами в будові та характері виробництва.

У дослідженні тенденцій світової економіки науковці виокремлюють два основні типи зросту експорту:

– перший – це наслідки діяння зросту експорту, що постають як результат зростання обсягів і вартості торгівлі в межах існуючих експортних потоків;

– другий – це наслідки впливу збільшення експорту, що з'являються через процес експортної диверсифікації та появи нової експортної продукції експортних ринків під дією структурних переворотів в економіці.

Перший тип збільшення добродіє підняттю дієвості національної економіки на базі перерозподілу ресурсів за умови стабільної віддачі від діапазону у виробничому секторі.

Такі наслідки обґрунтовані в теоретичних положеннях класичних і неокласичних моделей міжнародної торгівлі. Як знаємо, основи теорії міжнародної торгівлі були започатковані в кінці XVIII – початку XIX ст. знаменитими англійськими економістами Адамом Смітом і Давидом Рікардо.

А. Сміт у книзі «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.) запропонував модель міжнародної торгівлі аналізувати як механізм зросту добробуту за сприянням мобільності праці між секторами економіки. Спеціалізація виготовлення в моделі А. Сміта розбирається як джерело вигоди від підняття результативності виробництва. При цьому Сміт підкреслює єдине обмеження для мобільності роботи – величина ринку [19, с. 207].

Теоретичні принципи А. Сміта підхопив і сформував Д. Рікардо в праці «Начала політичної економії та оподаткування» (1817 р.) аргументувавши, що

принцип абсолютної переваги в міжнародній торгівлі є тільки поодиноким випадком загального правила, й доказав теорію порівняльної переваги. Він запропонував модель із двома державами, двома товарами і одним фактором виробництва, тобто науковець поглиблює модель Сміта для випадку, коли одна держава більш продуктивна з виробництва обох товарів. Міжнародна торгівля, відповідно до поглядів Д. Рікардо, постає як результат міжнародних розбіжностей у відносній продуктивності роботи. Подібно моделі Сміта в моделі Рікардо перехід до спеціалізації та вивезення однієї з продукції дає вигоду та збільшення достатку для обох економік [19, с. 245].

Вказане вище аргументується результатами вченого П. Кругмана, який підтверджує, що валовий світовий випуск може зрости у випадку зовнішньоторговельної спеціалізації держав на товарах та факту у них порівняльних прерогатив [67, с. 563].

Другий тип ефектів – це користь від підняття успішності національної економіки в результаті диверсифікації, перерозподілу ресурсів за гіпотезою про зростаючу віддачу від діапазону у виробничому секторі.

Удосконалюючи нову теорію торгівлі, П. Кругман [67, с. 142] і К. Лангастер [67, с. 161] у кінці ХХ ст. запропонували моделі монополістичної конкуренції, які віщують зростаючу віддачу у виробничому секторі. Ці моделі прогнозують більший масштаб вигід від торгівлі, ніж моделі, що створені на порівняльній перевазі. Приміром, П. Кругман підтверджує, що це обумовлено з тим, що вигоди в моделях нової теорії торгівлі постають в ході торгівлі між державами, навіть якщо вони мають аналогічні переваги, технології і резерви факторів виробництва.

На погляд П. Кругмана, диверсифікація будови експорту є доволі складним процесом у результаті дії замкнутих, саморегульованих механізмів, що постають на початковій спеціалізації. Кожній державі чинно до її характеристик та оперування ресурсами відгукується деяка модель спеціалізації і торгівлі, під діянням зовнішніх шоків (торгової політики, динаміки обмінного курсу та ін.) будова торгівлі може тимчасово погіршитись, проте як тільки

зовнішні шоки зникнуть, будова торгівлі заново стане попередньою під впливом автоматичних саморегульованих механізмів [67].

На початку XXI ст. у новочасних моделях теорії торгівлі науковцями розглядаються процеси збільшення успішності національної економіки як результат перерозподілу резервів усередині сфер від найменш ефективних фірм до більш продуктивних. Тобто показовою особливістю таких моделей є динаміка акценту розбору з рівня сфери на рівень фірми. Так, М. Мелітц аналізує новий вид вигід від міжнародної торгівлі і зауважує, що міжнародна торгівля дає можливість лише найбільш результативним фірмам здійснитись на експортний ринок (тоді як менш дійові фірми продовжують виготовляти товари лише для внутрішнього ринку), при цьому найменш продуктивні фірми висаджуються із ринку [67, с. 1702].

Отож, вигоди від збільшення діапазонів міжнародної торгівлі спроможні бути виокремлені на статичні (вигоди від перерозподілу ресурсів між сферами як результат зростаючої спеціалізації чинно до порівняльних переваг) і динамічні (вигоди від збільшення інвестицій і збільшення ефективності на базі зростаючої віддачі від діапазону, впливів навчання від функціонування і придбання нових іноземних технологій).

Проаналізовані вище ефекти впливу вивезень на економічний зріст держави систематизовано та класифіковано в табл. 1.1. Слід зауважити, що під діями глобалізації та економічної циклічності вказані теоретичні моделі дефініції ефекту від впливу експорту на економічне збільшення в модерних емпіричних дослідженнях застосовуються побіжно, тобто крім дефініції статичних вигід, взятих на розборі порівняльних переваг, розглядаються й довгострокові динамічні вигоди, що постають від позитивного ефекту збільшення торгівлі.

Таблиця 1.1.

Теоретичні моделі дефініції ефекту від діяння експорту на економічний зріст

Тип моделей	Тип ефекту	Ефект від впливу експорту
Класичні моделі міжнародної торгівлі (А. Сміт, Д. Рікардо)	Статичний	Ефекти від впливу експорту на розвиток національної економіки як результат перерозподілу ресурсів за гіпотезу про постійну віддачу від діапазону у виробничому секторі
Неокласичні моделі міжнародної торгівлі (Е. Хекшер, Б. Олін)		
Моделі міжнародної торгівлі з гетерогенними фірмами, створені на підході М. Мелітта	Динамічний	Ефекти від впливу експорту на розвиток національної економіки як результат перерозподілу ресурсів усередині сфер від найменш ефективних фірм до більш ефективних

Отож, як було обґрунтовано вище, результати теоретичного розбору моделей міжнародної торгівлі дають можливість здійснити висновок про збільшення ефективності виробництва за стабільної і зростаючої віддачі від діапазону, а також із підняттям продуктивності та об'ємів випуску товарів. Крім того, збільшення розміру ринку і, адекватно, доступ до більш поглибленого продуктового ряду за нижчими цінами служать додатковим джерелом вигоди від міжнародної торгівлі.

Отже, в результаті перерозподілу ресурсів усередині сфер від найменш ефективних фірм до більш продуктивних, а також збільшення продажів найбільш результативних фірм більшає загальна продуктивність в економіці.

Слід відзначити, що одним із найбільш широковідомих наукових думок про взаємозв'язок структури вивезень та економічного зросту є ідея про від'ємний вплив на економічний розвиток експортної спеціалізації на сировинних продукціях, яка постає через надмірну забезпеченість держави природними ресурсами.

Отож, здійснений критичний аналіз ходу розвитку теорій і моделей міжнародної торгівлі дозволив дійти висновку, що утруднення процесів

торгівлі між країнами знайшло відбиток в еволюції домінант, які деталізують рушійні сили цього процесу. У модерних умовах відхилення в міжнародній спеціалізації можна розглянути тільки на основі системи всіх вирішальних моделей міжнародного поділу праці.

Очевидно, така структура експорту є для держави нежадана із абсолютно зрозумілих мотивів: це значить трансформацію її на «сировинний» придаток розвинених держав (на жаль, це торкається й України). Утім на певному етапі піднесення експорт може виконувати певну позитивну роль, здійснюючи функцію генерування економічного зросту і системних реформ, джерела коштів для системної перебудови економіки, підняття її технічного рівня.

Зазначимо, що після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом уривок лімітів у торгівлі між Україною та ЄС було знято [51]. Україна прийняла необхідних заходів для послідовного здобутку відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС і зобов'язується додержуватися положень та практик, розміщених у діючих рішеннях та регламентах Європейського Союзу.

Головна ціль розвитку міжнародних економічних взаємин України в модерних умовах лежить у стратегічному управлінні, тобто здобутті істинно відкритої економіки країни та її входження до світової системи. А перспектива ефективного здійснення стратегічних завдань обумовлено від практичних прийомів та знарядь торгового фінансування, які б дозволяють раціонально влаштовувати економічні взаємини із закордонними партнерами і конкурентами, і внаслідок сприяли б оперативному виконанню внутрішньоекономічних трансформацій.

1.3. Функціонування митного регулювання в контексті забезпечення балансу зовнішньоекономічної діяльності

У рамках дефініції митної політики виникає система митного регулювання, яка, крім механізмів митно-тарифного та нетарифного

регулювання, залучає митну систему. Діяння країни в особі митних органів та інших суб'єктів митних взаємин, причетних до руху продукції і транспортних засобів, з ціллю підпорядкування її дій своїм економічним інтересам вводить механізм митного регулювання, який здійснюється через митну справу, а з роботи митних органів поставатиме виконання митної політики.

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» поняття «митне регулювання» застосовується як регулювання питань, обумовлених із введенням мит і митних зборів, діями митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України [5].

Єгоров О.Б. митне регулювання тлумачить як систему митно-тарифних заходів, які застосовуються у подібні національного торговельно-економічного інструментарію регулювання зовнішньоторговельної діяльності [47, с. 56], таким способом відводить нетарифне регулювання із ділянки дії митного регулювання. Побіжно з цим вчений виділяє наявність трьох окремих функціональних підсистем митного регулювання та формулює факт митно-тарифного і нетарифного регулювання, а також підсистеми митного адміністрування.

Схожих думок додержуються Гребельник О.П., Козирін О.М., Тимошенко І.В. та інші дослідники. Отож, в науково-практичній літературі можливі різнопланові дефініції категорії митного регулювання, найбільш часто поняття митно-тарифного та митного регулювання уподібнюються. На наше міркування, такі характеристики значення категорії «митне регулювання» не включають обов'язкової функціонального елемента митного регулювання – нетарифного регулювання, яке природньо входить до його складу.

В економічній енциклопедії за редакцією Мочерного С.В. подано дефініцію митного регулювання, як системи митних заходів, які застосовуються країною в ході здійснення регулювання зовнішньої торгівлі, до числа яких входять як митно-тарифне, так і нетарифне регулювання [67].

На погляд Циганкової Т.М., митне регулювання видає собою сукупність заходів та знарядь впливу на зовнішню торгівлю, що здійснюється через митну систему. Позаяк ці заходи підлаштовані цілям зовнішньоторговельної

політики, то їх йменують митною політикою [67, с. 144].

МКУ завбачено, що митне регулювання, що реалізується в Україні через виконання її митної політики й має реалізовуватись на базі наступних положень:

- виняткової юрисдикції України на її митній території;
- виключної компетенції митних органів України в митній справі;
- законності;
- єдиного порядку руху продукції і транспортних засобів через митний кордон України;
- спрощення митних процедур та полегшення зовнішньої торгівлі;
- системності;
- результативності;
- дотриманні прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб;
- гласності та прозорості;
- відповідальності учасників взаємин, що беруть участь у здійсненні митної політики України.

Положення виконання митної справи, що являються базою виконаного в державі митного регулювання, формулюють для учасників зовнішньоекономічної діяльності та митних органів засади суспільної поведінки та правила виконання зовнішньоекономічної діяльності, отож зобов'язані максимально додержуватися всіма учасниками, введеними в цей процес.

Ми зголошуємося з міркуваннями Бережнюка І.Г., який узагальнив велике число дефініцій категорії «митне регулювання» та пропонує під митним регулюванням осмислювати систему митно-тарифних та нетарифних засобів, які країна застосовує як знаряддя регулювання зовнішньої торгівлі. Зважаючи на те, що митне регулювання являється компонентом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, основні функції з митного регулювання здійснюють митні органи способом здійснення комплексу заходів, націлених на

постачання дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності принципів митного законодавства [26, с. 35-37].

В міжнародній теорії та досвідіві піднесення економічних, торговельних та митних взаємин вже утворився вагомий арсенал знарядь, засобів та методів зовнішньоекономічної політики, при застосуванні яких уряди різних держав мають спромогу мати вплив на напрямки та будову зовнішньоекономічних взаємин, на масштаби та спрямування зовнішньоторговельних потоків як своєї, так і інших країн, а також на інтереси членів зовнішньоекономічної діяльності. Не є винятком і Україні – вона теж в ході регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів дієво застосовує існуючу у практиці державного регулювання систему інструментів. На нормативно-правовому рівні цю засаду утверджено у Ст. 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», чинно до якої регулювання зовнішньоекономічної роботи в Україні відбувається шляхом ужитку механізмів тарифного і нетарифного регулювання, які здійснюються державними органами адекватно до їх компетенції (див. рис. 1.2) [5].

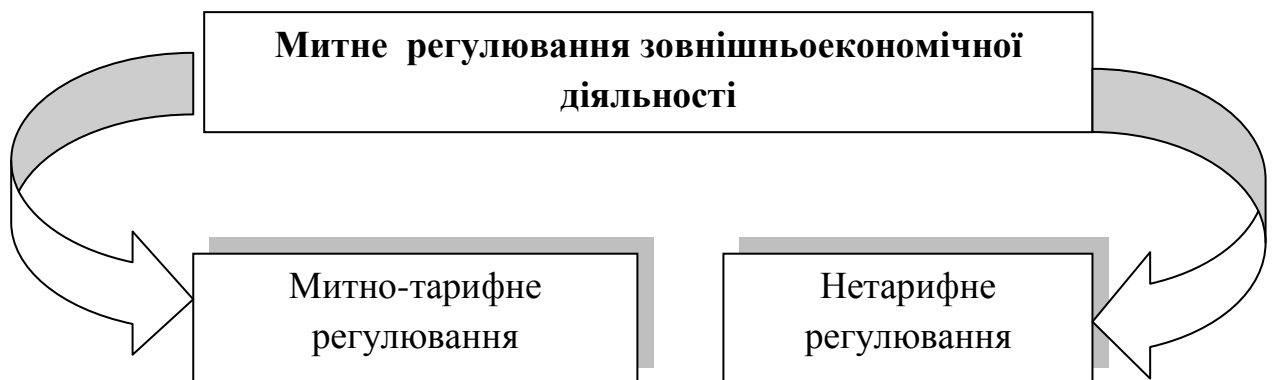

Рис. 1.2. Заходи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Для здобутку найвищого ефекту від регулятивної діяльності завбачається факт щільного взаємозв'язку між двома вагомими чинниками державного регулювання – митно-тарифним та нетарифним, їх цілісне ефективне застосування в ході реалізації впливу на піднесення внутрішнього

ринку, стан економіки держави та інтереси учасників зовнішньоекономічної функції.

Митно-тарифне регулювання зовнішньоторговельних операцій суб'єктів вводить до одного із вагомих та суттєвих економічних методів державного регулювання та управління. Факт ефективно чинного в державі механізму митно-тарифного регулювання постає вирішальною умовою та об'єктивним поштовхом реалізації в державі налагодженої економічної стратегії, а ще стає підставою для здійснення митними органами передбачуваної митної політики в галузі митної справи.

На конкретний зміст тарифного регулювання вагоме діяння мають домінанти, зазначені в міжнародних конвенціях та домовленостях, які окреслюють на багатосторонній основі всі засади та правила митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів. На прямий зміст та завдання митно-тарифного регулювання реалізує дієвий вплив існуючі в державі політичне та економічне становища, умови піднесення економічної системи та місце держави у міжнародному розподілі праці. Рис. 1.3 показує основні компоненти митно-тарифного регулювання в Україні.

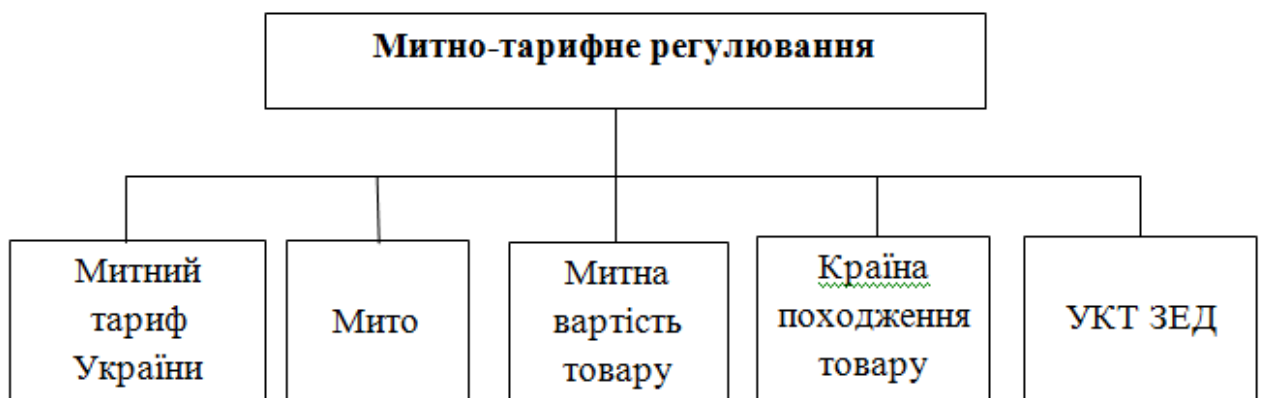

Рис. 1.3. Складові митно-тарифного регулювання

Митний тариф — систематизований рахунок продукції та належних ставок мита, які використовуються для розрахунку ввізного (імпортного) або вивізного (експортного) мита на вказану продукцію. В митному тарифі товари погруповані за ознакою походження (промислові, рослинні, мінерали тощо) та за ступенем їх обробки (сировина, напівфабрикати, готові вироби). Щодо

кожного товару вказується ставка мита, якою він обкладається. Модерний митний тариф є нелегким торговельно-економічним засобом регулювання зовнішньої торгівлі, враховуючи ряд неухильних елементів, від яких обумовлюється успішність і дієвість тарифу загалом. До цих елементів входить:

- 1) система товарної класифікації тарифу;
- 2) будова тарифу;
- 3) ставки мита;
- 4) метод дефініції країни походження продукції.

МКУ окреслює мито як загальнодержавний податок, що визначається Податковим та Митним кодексами, який налічується та сплачується чинно до нормативно-законодавчої бази країни та міжнародних договорів і угод, учасником яких є і наша держава [2].

Мито дозволено стягувати за продукцію, що імпортують на митну територію держави, експортують з неї, а також рухають через митну територію транзитом. Для дефініції величини мита застосовуються ставки мита, які являються компонентами митного тарифу та дозволено класифікувати за різними властивостями.

Класифікація ставок мит у тарифі виконується чинно до диференційованого переліку продукції – товарної номенклатури. Міжнародні товарні номенклатури, або системи тарифної класифікації товарів визначають собою список продукції, що розташовані за певною структурою класифікації. Детальний розподіл продукції по групах у митному тарифі являється вагомим елементом митного регулювання – чим глибше побудована товарна структура, тим більша результативність митного оподаткування та регулювання здобувається в ході захисту внутрішнього ринку держави.

Українська класифікація продукції зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) ґрунтується на Гармонізованій системі опису та кодування продукції, Комбінованій тарифно-статистичній номенклатурі Європейського економічного товариства (КНЄТ) та підноситься затвердженню законом про митний тариф.

В УКТ ЗЕД різну продукцію поділяють за розділами, групами, товарними позиціями та підпозиціями. Основними ознаками товарної номенклатури постають системність опису продукції та факт у кожній товарній позиції власного коду. Виділяють такі види товарної номенклатури обумовлено від її призначення:

- митно-тарифна – застосовується для митного обкладення товарів при їх руху через митний кордон України;
- статистична – слугує для накопичення статистичної інформації про зовнішньоторговельні потоки продукції;
- комбінована тарифно-статистична номенклатура – сполучає в собі частинки митно-тарифної та статистичної номенклатури.

Для налічення мита на товари, що рухаються через митний кордон України та підходять митному обкладенню, уживається митна вартість продукції, яка заявляється декларантом, або приписується працівниками митних органів.

Отож, митна вартість товарів являється вагомим елементом системи митно-тарифного регулювання, який в неухильному порядку застосовується в процесі митного оформлення та митного контролю продукції і транспортних засобів, що рухаються через митний рубіж України, з ціллю:

- обкладення товарів імпортованим або експортованим митом;
- впровадження митної та зовнішньоекономічної статистики;
- уживання нетарифних заходів регулювання (квотування, ліцензування тощо).

Ст. 49 МКУ окреслює митну вартість продукції, що підлягають руху через митний кордон України як вартість, що застосовується для митних цілей та ґрунтується на ціні, що майже сплачена або підходить сплаті за ці товари.

В ході свого використання під час митно-тарифного регулювання митна вартість здійснює такі функції: 1) фіскальну; 2) правоохоронну; 3) статистичну; 4) перевірки обґрунтованості ціни товару.

Додержання учасниками ЗЕД та працівниками митних органів

нормативних принципів та правил дефініції митної вартості продукції при їх рухові через митний кордон добродіє реалізації результативної системи контролю за їх практичним застосуванням в ході виконання митно-тарифного регулювання. Вірне обчислення бази оподаткування ввезених та вивезених товарів дає змогу здобути оптимальної величини надходжень до бюджету країни від адміністрування митних платежів.

Черговим вагомим елементом системи митно-тарифного регулювання постає країна походження товару, яка визначається з метою правильної дефініції потрібних регулятивних заходів при виконанні суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності. Вирішальним документом, що демонструє країни походження даного виду продукції являється сертифікат про його походження, саме приналежність товару до конкретної держави виконує діяння на рівень його митного оподаткування.

Знаряддя та заходи нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів дають змогу країні захистити внутрішній ринок та інтереси вітчизняних товаровиробників та споживачів, а також здійснювати окремі міжнародні зобов'язання країни. Нетарифні методи митного регулювання є результативним засобом налагодження зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів та вступають у чинність через призначення вимог та заборон адміністративного характеру до суб'єктів бізнесу.

Нетарифні інструменти лімітують, обтяжують або затримують доступ закордонних товарів у державу. Як наслідок, зменшується вибір товарів, деградує ринковий механізм, скорочується роль споживачів у діяльності ринку. Спільно з тим, збільшуються перспективи діяння на внутрішній ринок більш вузьких груп підприємців, насамперед – монополій. Під їх діянням уряди, призначають те чи інше обмеження, практично нав'язують споживачам товарну будову ринку і примусовим способом породжують їх вибір на користь національної продукції.

На перший погляд здається, що методи нетарифного регулювання не спроможні виконувати суттєвого та значимого діяння на зовнішню торгівлю

товарами, на противагу від митно-тарифних, проте вони завдяки своїм національній природи та ознаками застосування ступають на перший план та здійснюють вагоме регулятивне навантаження в ході митного регулювання руху товарних потоків.

Здебільшого нетарифні інструменти відводять до валового комплексу національних заходів адміністративного характеру, нерідко вони безпосередньо не обумовлені з зовнішньоторговельною діяльністю суб'єктів, але не перестають при використанні здійснювати регулятивні функції імпорту та експорту продукції.

Нетарифне регулювання віщує вжиток широкого кола знарядь економічної, митної та торговельної державної політики. У додатку Б подається валова систематизація інструментів нетарифного регулювання. Загалом налічують більше, ніж 100 позицій, за якими у світовому досвіді дозволено систематизувати нетарифні інструменти. Нормативно-законодавча база СОТ нараховує власну базу нетарифних обмежень, яка весь час змінюється та поліпшується, при цьому виконується збереження ухваленої термінології, що вживається у митному регулюванні держав-учасниць СОТ. До нетарифних заходів включають різноманітні інструменти технічного, фінансового, адміністративного, торговельного, кредитного регулювання, вплив яких країна націлює на регулювання зовнішньоторговельних процесів.

Для модерної світової економіки притаманна тенденція планомірного переходу від тарифних до нетарифних методів регулювання. Останні діляться на:

1. Числові обмеження (контингентування та ліцензування).
2. "Добровільні" обмеження вивезень.
3. Приховані методи торговельної політики.
4. Технічні перешкоди:
5. Внутрішні податки і збори.
6. Політика в межах державних закупівель.
7. Вимога про вміст вітчизняних складових.

8. Фінансові методи регулювання торговельних потоків (субсидії, кредитування, демпінг).

9. Некономічні методи регулювання (торговельні договори, правові режими).

Велика частина нетарифних інструментів використовується в практиці митного регулювання з ціллю створення різноманітних перешкод, лімітів, утруднення та затримання доступу продукції закордонного виробництва на внутрішній ринок держави, таким способом на ньому помітно зменшується товарна пропозиція, змінюється ринковий механізм, скорочується конкурентна протидія між вітчизняними товаровиробниками. Побіжно з цим шляхом призначення різноманітних перешкод для закордонних товаровиробників збільшуються перспективи лобіювання інтересів поодиноких товаровиробників, дужчає роль товарних монополій. Нерідко такі монопольні утворення реалізують визначений тиск на уряд держави, наслідком якого будуть різноманітні ліміти, а також пряме нав'язування споживачам існуючої на товарному ринку продукції вітчизняного виробництва способом браку альтернативного вибору.

Отож, головними інструментами нетарифного регулювання є методи числових обмежень, побічного протекціонізму, заохочення вивезень, лімітування митного оформлення, цінове державне регулювання, введення зовнішньоекономічних розрахунків, правове постачання зовнішньоторговельної роботи.

Систематизація засобів та методів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної функції породжує усвідомлення про наявність певних лімітів та перешкод у реалізації зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів, формує систему методів діяння країни імпорتنі та експортні потоки та спрямованості, продукує перспективу виконувати прогнозні розрахунки ймовірних доходів та витрат учасників зовнішньої торгівлі у випадку вжитку нетарифного регулювання.

Правове постачання зовнішньоекономічної діяльності повинно відповідати таким вимогам: зважати на специфіку предмета і постачати потреби суб'єктів зовнішньоекономічної роботи. При цьому їх завданням є продукування принагідного правового клімату для здійснення економічних інтересів суб'єктів господарювання у галузі зовнішньоекономічних взаємин (рис. 1.4).

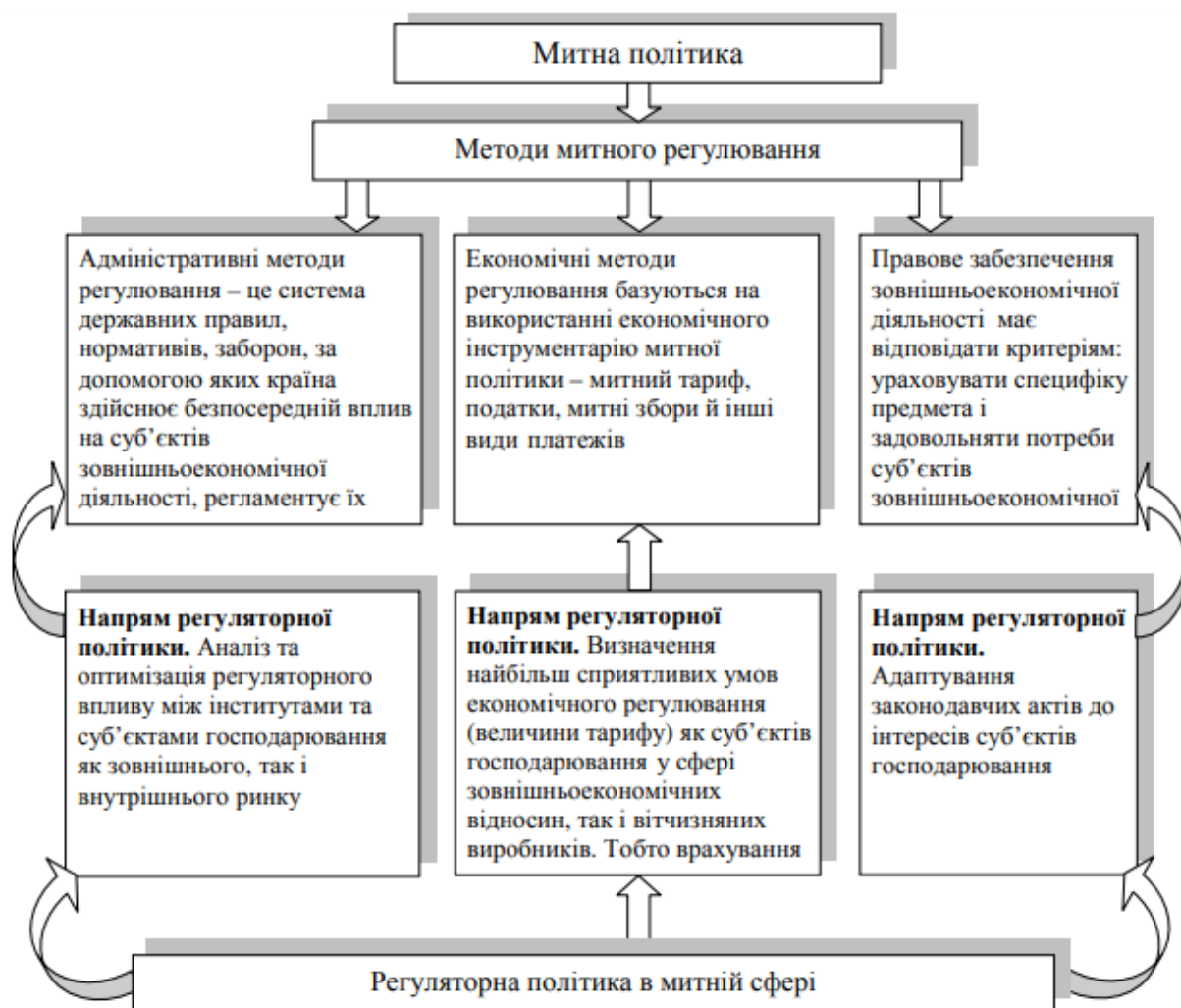

Рис. 1.4. Взаємозв'язок між методами митного регулювання та напрямками регуляторної політики в митній сфері

Регуляторна політика в митній галузі має прямий взаємозв'язок із методами митного регулювання. Так, напрям щодо розбору й оптимізації регуляторного діяння між інститутами та суб'єктами господарювання як зовнішнього, так і внутрішнього ринку щільно обумовлений з адміністративними методами; дефініції найбільш принагідних умов

економічного регулювання (розміру тарифу) як суб'єктів господарювання у галузі зовнішньоекономічних взаємин, так і вітчизняних виробників – з економічними методами, пристосування законодавчих актів чинно до інтересів суб'єктів господарювання – із правовими.

Отже, між митною політикою та регуляторною є щільна співдія. Регуляторна політика позначається на творенні правової бази митної політики, оптимізує адміністративне діяння чинно до інтересів суб'єктів господарювання. Країна, яка зможе визначити рівновагу між своїм діянням та інтересами підприємців, буде мати найоптимальніший економічний стан, політичну стійкість. Збільшення чи зменшення митних тарифів позначається на стані як внутрішніх товаровиробників, так й імпортерів. Тому для пристосування митного регулювання слід обстежити проблему регуляторної політики в митній галузі, окреслити її цілі та завдання.

Отже, митне регулювання варто усвідомлювати як реалізацію впливу країни в особі державних органів, першочергово – митних органів, а також інших суб'єктів митних взаємин з метою підпорядкування їхніх дій своїм економічним інтересам. Тобто, митне регулювання видає собою управління взаєминами в галузі здійснення митної справи в рамках вказаних параметрів.

1.3. Вплив інтеграційних процесів на систему методів стимулювання експорту в Україні

Вагому роль у регулюванні зовнішньоторговельних взаємин держави виконують міжнародні економічні організації – Світова організація торгівлі (СОТ), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) тощо. Світова організація торгівлі є однією з передових міжнародних організацій з регулювання міжнародної торгівельної галузі, визначальною ціллю якої є лібералізація міжнародної торгівлі, недопуск дискримінації в міжнародному економічній кооперації держав, постачання необмеженого доступу до національних ринків і джерел сировини. Процес інтеграції України до системи ГАТТ/СОТ починався 17

грудня 1993 року, коли було ухвалено рішення про створення Робочої групи (РГ) з розгляду заявки України щодо інтеграції до ГАТТ/СОТ. В середньому тривалість дії вступу будь-якої держави до СОТ складає 4-6 років, процес інтеграції України являв 15 років.

Після інтеграції в СОТ Україна приєдналась до секторальних домовленостей по скороченню імпорتنих мит на такі групи продукції як сталь, іграшки, деревина, кольорові метали, фармацевтичні засоби, папір, сільськогосподарська техніка, меблювання, інформаційні технології, наукове, медичне устаткування, будівельна техніка, дистильовані спирти – до 2011 року, товари цивільної авіації – до 2010 року.

Крім того Україна взяла на себе зобов'язання по скороченню ввізних мит на хімічні до 5,5-6,5 %, а також одягу та текстилю – 0-17,5%. Варто зауважити, що переважна більшість цих угод торкається сировини та комплектуючих, а не кінцевої продукції, що доказує користь від лібералізації тарифного регулювання для національного виробництва загалом та окремих сфер, підприємства яких реалізуються на імпортній сировині та комплектуючих.

На сьогодні середньоарифметична ставка кінцевого зв'язаного рівня становить 11,16% для сільськогосподарської продукції та 4,85% для промислових товарів. Сільськогосподарська галузь є однією з найбільш проблемних та дискусійних галузей щодо зовнішньоторговельного регулювання. Не враховуючи заборону СОТ вжитку експортних субсидій, майже всі розвинені країни застосовують приховане внутрішнє субсидування виробництва сільськогосподарської продукції (яєць, молока, яловичини, м'яса птиці, пшениці, цукру, рису, сої, бобів).

Величина субсидії рухається в широких межах – від 35% від ринкової вартості в США, до 49% – в державах Європейського Союзу та 64% в Японії. Тому держави-члени чинно до Угоди СОТ про сільське господарство взяли на себе зобов'язання щодо державного сприяння сільського господарства; доступу на ринок сільськогосподарських і продовольчих продукцій; санітарних і

фітосанітарних заходів, експортної конкуренції в сільськогосподарській і продовольчій торгівлі.

Україна як член СОТ має перспективу на державному рівні підтримувати сільськогосподарських виробників, але в рамках уставленого обсягу державної підтримки. Загальна величина державної підтримки сільського господарства України не має переважати 3 млрд. 43 млн грн. А також, додатково Україні дозволено щороку витратити до 5 % від річної вартості виробництва загальної продукції сільського господарства. Україна буде спроможна використовувати непродуктову підтримку у величині 3 млрд. 51 млн грн., яка нижча, ніж 5 % від вартості загальної продукції сільського господарства та 2 млрд. 424 млн грн. у подібні «зелених програм» сприяння сільськогосподарських виробників.

Як і всі держави-члени СОТ, Україна не вбачатиме обмежень на «зелені» програми внутрішньої опори сільського господарства, діяння яких на торгівлю відсутнє або невелике, за умови, що ці програми відгукуються умовам, вказаними в Угоді СОТ про сільське господарство.

Інтеграція до СОТ дає перспективу Україні не лише збільшувати зовнішньоторговельні зв'язки, пристосувати національне зовнішньоторговельне законодавство до міжнародних норм та засад, збільшувати якість вітчизняних товарів і її конкурентоспроможність на світових ринках, але й брати участь у багатобічних торговельних переговорах раунду «Доха-Розвиток» та переговорах з питань інтеграції до СОТ нових держав-членів для виконання інтересів країн у торговельно-економічній галузі.

Участь в інформаційній системі СОТ та застосування привілеїв від участі у порядку завчасного обміну даними надало шанс доступу українських підприємств до відомостей та джерел здобутку інформації щодо перетворень у торговельних режимах держав-членів СОТ, ініціювання діалогу та бесіди з ціллю поліпшення умов торгівлі. 7 грудня 2013 року члени Світової організації торгівлі закінчили переговори щодо Угоди про полегшення процедур торгівлі. 27 листопада 2014 року Генеральна рада СОТ офіційно ухвалила Протокол про

внесення змін до Угоди про створення СОТ Угодою про полегшення процедур торгівлі.

Державам-члени СОТ чинно до цієї Угоди беруть на себе такі вирішальні зобов'язання:

- постачання вільного доступу, а також в Інтернеті, до всіх діючих нормативно-правових актів; введення попередніх рішень митних органів;
- застосування електронних платежів при митному оформленні;
- вжиток гарантій для швидкого випуску продукції у вільний обіг;
- введення системи «авторизованих економічних операторів»;
- розробка введення процедури прискореної відправки продукції;
- розробка заходів із постачання прискореного митного очищення продукції, що швидко псується;
- покращення документообігу при митному оформленні – зменшення числа документів і формальностей на базі вироблення взаємних митних стандартів; продукування правового забезпечення митного оформлення продукції за принципом «єдиного вікна»;
- введення процедури прискореної відправки продукції кур'єрськими службами; скорочення прикордонних та полегшення транзитних процедур;
- зменшення числа документів і формальностей на базі вироблення взаємних митних стандартів та кооперація митних служб різних держав [25].

У 2015 році Україною була ратифікована ця Угоди, а здійснення зобов'язань, вказаних нею, за ініціативи Міністерства економічного розвитку і торгівлі України було введено до пріоритетних завдань Кабінету Міністрів України. Отже, на сьогоднішній день система митно-тарифного регулювання в нашій державі вимагає реформування чинно до модерних тенденцій розвитку світової торгівлі, перетворень національних зовнішньоторговельних пріоритетів як у галузевому, так і у географічному плані та націлювались на мотивування розвитку експортної галузі, збільшенню експортної експансії національних виробників, продукування умов для розробки та здійснення

стратегії імпортозаміщення, зрушення діяльності в СОТ та пристосування національного законодавства до міжнародних та європейських норм та стандартів.

У наслідку тривалих досліджень проблеми стимулювання вивезень були виділені дві моделі організування стимулювання експорту: французька і німецька. Мотивом такого поділу є несхоже усвідомлення державами ролі країни у цьому процесі. Підсумувавши проаналізовані дослідження науковців дозволено навести таке дефініцію поняття «стимулювання експорту»: це комплекс інструментів та заходів здебільшого державного характеру, які внутрішньо стимулюють до зросту збуту вітчизняної продукції та послуг на іноземних ринках з ціллю підняття життєвого рівня громадян всередині держави [35].

Методи та дії для стимулювання експорту ухвалюються як на державному рівні, так і в межах регіональних утворень (в рамках повноважень останніх). Тоді країна постає в ролі кредитора та гаранта.

Побутує широкий список форм та методів, що дозволено вживати у системі стимулювання експорту підприємств, та їх зв'язок з належними формами стимулювання (рис. 1.5).

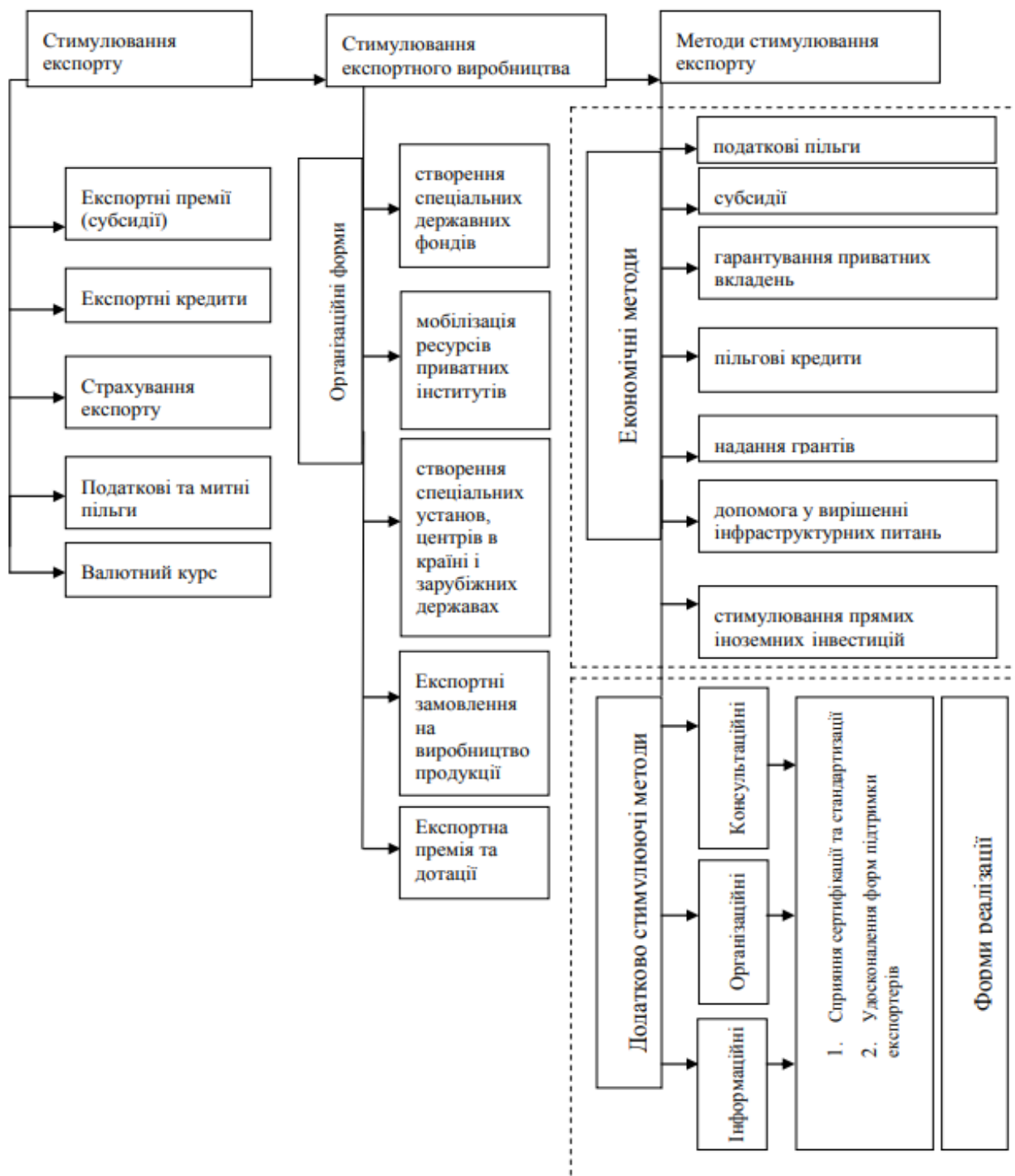

Рис. 1.5. Методи та форми стимулювання експорту

Світова практика демонструє, що стимулювання вивезень здійснюється двома головними шляхами: через формування придатного макроекономічного клімату і виготовлення для виробників і експортерів потрібних заохочень до експорту [36].

В Україні економічні та додатково заохочувальні методи мають вкрай лімітований список вжитку і здебільшого націлені на поліпшення факторів діяльності експортера лише на стадії реалізації товарів. Зважаючи на наявність низки нормативно-правових актів, що віщують заохочення експорту товарів підприємств, недовершеною є система експортного страхування та кредитування, надто довгострокового. Для поліпшення ситуації у галузі вітчизняного експорту потрібним є поліпшення форм і методів заохочення на основі оцінювання експортного потенціалу, що дасть спроможність вітчизняним експортерам формувати довготермінові стратегії піднесення експорту і збільшувати продуктивність застосування вітчизняного експортного потенціалу.

Багато держав серед форм заохочення експорту продукції широко використовують експортні замовлення на виробництво продукції, що постачає виробникам даних товарів гарантований збут спродукованої ними продукції на пригідних для них умовах.

Як засвідчує світовий досвід, у випадку здобуття підприємством експортного замовлення, країна буде у спроможності взяти участь у експортному кредитному страхуванні в рамках державних норм дотацій, а масштабні замовлення, що прогнозують довгострокове фінансування зі сторони покупця чи його банку, постачаючи покриттям кредитних загроз та ризиків зміни напрямку. Це мотивує експортера до активнішої роботи на міжнародних ринках [44].

У певних випадках країни з ціллю стимулювання вивезень товарів можуть виконувати політику стимулювання ввезень, що криється в стимулюванні ввезення в державу закордонних товарів, потрібних для дійового функціонування експорту.

Однак можемо зазначити, що простежується тенденція (схематично показана на рис. 1.6), яка позначається в діяльності підтримки експортерів і постає однією з мотивів стабільної участі країни в цьому ході.

Спершу країна здійснює політику заохочення експорту в тій чи іншій формі (субсидії, експортні кредити). Ефект мотивації досягається: виникає зріст поставок товару на зовнішні ринки. Проте, у відповідний момент міжнародний товарний ринок позначається перенасичений, що адекватно, нарощує конкурентне змагання між виробниками різних держав. Активізується боротьба за споживача, продукуючи додаткову необхідність з боку підприємства в державній підтримці його експортної роботи.

Рис. 1.6. Сприяння експорту як «замкнене коло»

Отож, країна знову стає введеною на постійній основі в мотиваційну діяльність і це перетворюється на «замкнене коло», тому що повторна опора ще більше нарощує конкуренцію на зовнішньому ринку. Це означає, що даний механізм державного регулювання постійно буде мати велике діяння на зовнішньоекономічну діяльність та міжнародну торгівлю.

Тому пропонуємо заохочувати і піддержувати експортера не як сприяння в ході реалізації товарів, що поступається всесвітнім аналогам за якістю, а як знаряддя, покликане підштовхнути процес реалізації продукції та відшкодувати надмірні витрати експортерів при появі на світовий ринок. В умовах недостатності державного бюджету і нездатної заінтересованості

підприємництва в виконванні інноваційних проектів на передовий план повинні зійти найважливіші спрямування науки і виробництва. Успіх будь-якої економіки постає з пріоритетного, випереджаючого піднесення секторів господарства, які формулюють конкурентоспроможність держави. Як знаряддя такої політики варто застосовувати спеціальні економічні зони технологічної спрямованості різних типів, які продемонстрували в усьому світі свою дієвість: інкубатори, технологічні парки, технополіси, регіони науки і технологій.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичної основи формування експортоорієнтованих стратегій економічного розвитку зі зважанням на умовиводи науковців та експертів міжнародних організацій про вагомий схвальний вплив відкритості економіки та експорту на економічний розвиток держави в модерному інтеграційному міжнародному середовищі дає базу засвідчувати, що проблематика є важливою та своєчасною.

Ретроспективний аналіз підтверджує, що експортоорієнтовані стратегії отримали свого значення у середині ХХ ст., коли Японія та Німеччина розпочали маршрут економічного піднесення, виходячи з розвитку експортних секторів промисловості.

Підсумувавши проаналізовані розробки науковців дозволено навести таке дефініцію поняття «стимулювання експорту»: це комплекс інструментів та заходів здебільшого державного характеру, які внутрішньо стимулюють до зросту збуту вітчизняної продукції та послуг на іноземних ринках з ціллю підняття життєвого рівня громадян всередині держави.

Стимулювання експорту здійснюється двома головними шляхами: через формування придатного макроекономічного клімату і продукування для виробників і експортерів потрібних заохочень до вивезень товару за межі нашої країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Аналіз основних тенденцій зовнішньоекономічної діяльності України на сучасному етапі

Торговельно-економічна кооперація України з ЄС дає перспективу реалізовувати економічну інтеграцію та системні заходи задля реформування національної економіки в умовах міжнародного співробітництва. Становлення та функціонування всебічної Зони вільної торгівлі насамперед торкається експортерів української продукції, адже це дасть спромогу пізніше більш раціонально виконувати торговельно-економічну функцію на внутрішньому ринку.

Слід зауважити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС віщує вагоме зменшення ввізних мит на продукцію, яка має походження з обох боків. Втім Угода виходить за рамки лібералізації тарифів і через пристосування українського законодавства до норм ЄС скорочує нетарифні перешкоди в торгівлі, а також налагоджує торгівлю послугами, конкуренцію, захист інвестицій тощо.

Щоб породити відповідність українського законодавства до правил функціонування внутрішнього ринку ЄС, слід ввести ряд системних реформ, на запровадження яких визначені виразні терміни, а ЄС виконує моніторинг за перебігом та дієвістю здійснення українською стороною угод. Отже, ступаючи з вказаного, проаналізуємо структуру зовнішньої торгівлі України 2015-2020 рр. (табл. 2.1).

Так, розгляд аналітико-фактологічних відомостей за період 2015- 2020 рр. вказує про нестабільні тенденції вивезення продукції з України зокрема та у розрізі зовнішньоекономічного сальдо товарів та послуг загалом. За проміжок часу з 2015 по 2019 рр. вивезення товарів з України переважав імпорт тільки один раз в 2015 р. на розмір 610,7 млн дол. На нинішній день, валовий експорт

продукції з України у 2019 р. з показником 50054,6 млн дол. є найвищим за аналізований період, ці індикатори завсвідчують про слабкі позиції вітчизняних експортерів та певну нестабільність дій країни у належному секторі [2].

Таблиця 2.1

**Динаміка експорту/імпорту продукції та послуг в Україні
у 2015-2020 рр.**

Рік	Експорт товарів та послуг, у тому числі (млн дол.)			Імпорт товарів та послуг, у тому числі (млн дол.)			Сальдо (млн дол.)		
	Товари	Послуги	Разом	Товари	Послуги	Разом	Товари	Послуги	Загальне
2015	38127,1	9736,6	47863,7	37516,4	5523,0	43039,4	610,7	4213,6	4824,3
2016	36361,7	9868,0	46229,7	39249,8	5326,5	44576,3	-2888,1	4541,5	1653,4
2017	43264,7	10714,3	53979	49607,2	5476,1	55083,3	-6342,5	5238,2	-1104,3
2018	47334,9	11637,9	58972,8	57187,6	6308,8	63496,4	-9852,6	5329,1	-4523,6
2019	50054,6	15237,5	65292,1	60800,2	6527,9	67328,1	-10745,6	8709,9	-2036
2020	49191,8	11167,0	60358,8	54336,7	5209,2	59545,9	-5144,9	5957,8	812,9

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Що торкається валового імпорту, то ступаючи з 2015р. збільшився від 43039,4 млн дол. до 67328,1 млн дол. у 2019 р. Якщо брати в розрізі ввезень товарів та послуг, то криза 2014 р. відгукнулася негативно на показниках зовнішньоекономічної діяльності, а з 2015р. вбачаються позитивні рухи: зріст імпорту продукції від 37516,4 млн дол. до 60800,2 млн дол. у 2019 р. та імпорту послуг – від 5326,5 у 2016 р. до 6527,9 млн дол. у 2019р. Відомості щодо індикаторів зовнішньої торгівлі України з найбільшими торговими партнерами у 2020 р. представлено на рис.2.1.

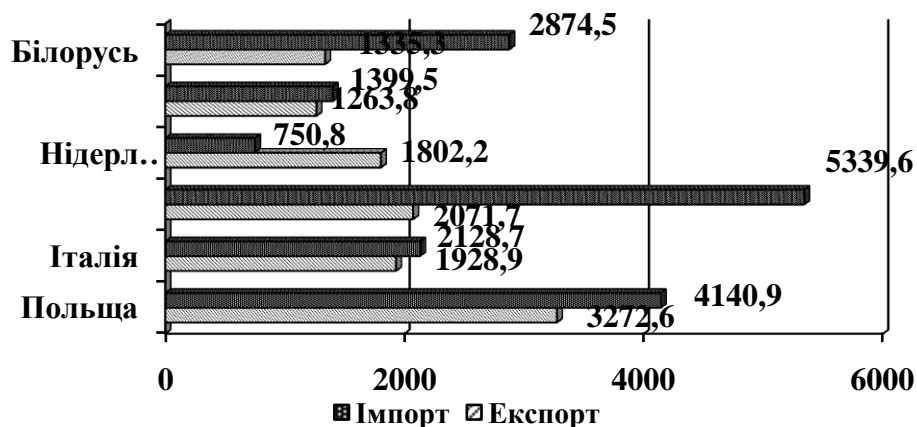

Рис.2.1. Показники зовнішньої торгівлі України з найбільшими торговими партнерами ЄС у 2020 р., млн.дол. США [36]

Найважливіші експортні поставки продукції серед держав-членів ЄС відбувалися до Польщі, Італії, Німеччини, Нідерландів та Угорщини. Серед найбільших держав-партнерів серед країн вивезення продукції складав до Угорщини на 7,7%, Німеччини – на 10,2%, Польщі – на 16,4%, Італії – на 12,4%, а скоротився до Іспанії на 14,8%, Нідерландів – на 9,1%.

Найістотніші імпорتنі надходження продукції здійснювалися з Німеччини, Польщі, Італії. У 2020 р. ввезення товарів з Італії – на 2128,7 млн. дол. США., Угорщини – 1399,5 млн. дол. США., Німеччини – 5339,6 млн. дол. США., Польщі – 4140,9 млн. дол. США.

Слід акцентувати увагу на те, що термін переходу України на нові тарифні лінії складав від трьох до 10 років. При цьому ЄС має здобути повної лібералізації тарифів впродовж семи років. Така неспіввимірність націлена передусім на те, щоб українські підприємства мали змогу адаптуватись до нових стандартів, нормативних документів, що діють в умовах модерної глобальної конкуренції. Зазначимо, масштаб ввізного мита повинен відповідати класифікації продукції згідно до тарифних сіток, позаяк ставки мит потрібні для переходу до лібералізації.

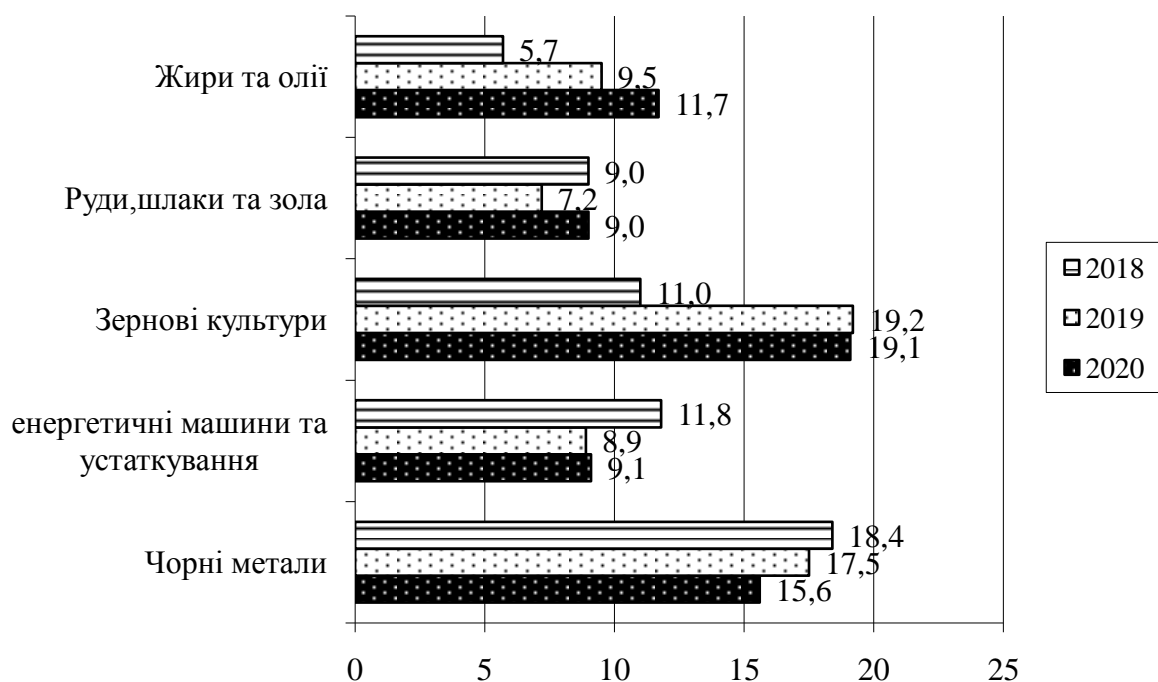

Рис.2.2. Групи експорту товарів в ЄС у 2018-2020рр., %[37]

Розглядаючи рис. 2.2, простежується, що на першому місці серед авторитетних груп експорту товарів в ЄС у 2018- 2020 рр. посідали чорні метали (адекватно 18,4%, 17,5% та 15,6%). Важливе місце посідали енергетичні машини та устаткування (2018 р. – 11,8%, 2019 р. – 8,9%, 2020 р. – 9,1%). Зернові культури (2018 р. – 11,0%, 2019 р. – 19,2%, 2020 р. – 119,1%); руди, шлаки та зола (2018 р. – 9,0%, 2019 р. –7,2%, 2020 р. – 9,0%); жири та олії тваринного або рослинного походження (2018 р. – 5,7%, 2019 р. – 9,5%, 2020 р. – 11,7%).

Зазначимо, що певна частка продукції може мати преференційні умови тільки в межах тарифних квот. Зауважимо, коли тарифна квота вичерпана, мито нараховується у звичайному порядку. Варто вказати, що під тарифні квоти підходить здебільшого висококонкурентна та стратегічно вагома для країни-імпортера продукція. Так, для європейських товарів, що ввозяться в Україну, завбачені тільки три тарифні квоти (свинина, м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці, цукор), а для українських – 36 квот. Зокрема, під даний режим підходять українські зернові, м'ясо птиці, виноградний і яблучний соки, мед, оброблені томати тощо (табл. 2.2).

Позаяк Україна є одним з передових виробників казаних товарів на міжнародному ринку, належні тарифні квоти доволі швидко вичерпуються. За даними аналізу табл. 3 маєм змогу зробити висновок щодо практичного вжитку тарифних квот ЄС у межах ЗВТ у 2017 р.

Для якісного використання торговельних преференцій, узгоджених з ЗВТ, чинно до яких експортер повинен зробити пряме транспортування товарів до держави імпорту (тобто товари повинні перемішуватись безпосередньо між ЄС та Україною), тому потрібно доведення походження продукції з України. Вказані вимоги націлені на те, щоб тільки учасники преференційних торговельних режимів мали можливість застосовувати їхні сильні сторони. На базі спеціальних правил дозволено визначити походження продукції, яке має бути документально підтверджене.

Таблиця 2.2

Вжиток тарифних квот ЄС у межах ЗВТ у 2017 р.

Список продукції	Обсяг у тонах / вжиток у %
Застосовано у повному обсязі	
Пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули	960000
Кукурудза, кукурудзяне борошно та гранули	450000
Ячмінь, ячмінне борошно та гранули	270000
Цукор	20070
М'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці (основна)	16800
Виноградний та яблучний сік	12000
Оброблені томати	10000
Ячмінна крупа та борошно	6600
Мед	5200
Вершкове масло та молочні пасти	1800
Частково використані	
Крохмаль	10000/99,0
Солод та пшенична клейковина	7000/97,7
Інші цукрові продукти	12000/76,0
Овес	4000/45,9
Не використовувалися	
Сигарети та цигарка	2500
Продукти переробки солоду та крохмалю	2000
Продукція з обробленого молока	2000
Цукрові сиропи	2000
Гриби (додаткова)	500
Оброблена продукція з масла	250

Отож, з однієї сторони, в ЄС введений успішний ринковий нагляд, що не утруднює бізнес ревізіями та бюрократичними процедурами, але використовує жорсткі санкції у випадку виявлення порушень. З іншої сторони, приватні гравці зуміли брати на себе відповідальність за товар, який вони дають на ринок. Побіжно експортер повинен брати до уваги співдіяння юридичних, комерційних та інших релевантних аспектів.

Приміром, європейський покупець акцентує виняткову увагу на умови виробництва продукції та додержання виробником політики сталого піднесення: захист довкілля та соціальна відповідальність, достойні умови праці, додержання бізнес-етики, боротьба з корупцією тощо. Угода про асоціацію – це документ, якій дає перспективу високоефективної кооперації у різних аспектах економік України та держав Євросоюзу, його засвідчено одним

з найбільш передових у світі. Він вводить результативний механізм для подолання тарифних і нетарифних перешкод у торгівлі між Україною та ЄС (способом пристосування українського законодавства). Побіжно не гоже забувати, що не вся продукція, яка виробляється в Україні та ЄС (пригадаємо хоча б імпортовані мита на європейські автомобілі), спроможні застосовувати усі преференції вільної торгівлі. Доступність ринку для тієї чи іншої продукції насамперед обумовлена від таких факторів, як вагомість вказаного товару для держав-імпортера, діапазон імпорту, протекція зі сторони країни, вплив безмитного імпорту визначеного товару на конкуренцію в країні-імпортері та хід процесу перемовин.

Є можливість привести доволі пояснень щодо того, чому на практиці навіть в умовах «вільної торгівлі» ринок тієї чи іншої держави може бути закритим для певної продукції (при цьому слід зважати як на тарифні, так і нетарифні перешкоди). Але мораль одна – вже на стадії ініціювання перемовин щодо ухвалення угоди про вільну торгівлю бізнесу та уряду потрібно здійснювати активний діалог щодо умов торгівлі в рамках належної угоди. Побіжно це питання торкається не тільки вивезень українського товару на міжнародні ринки, але й ввезень визначеного товару зі сторони торговельних партнерів на ринок України.

2.2. Дієвість митно-тарифного регулювання у стимулюванні експорту

Митно-тарифне регулювання здійснює істотний вплив на рух показників експортно-імпортової функції та валових економічних вимірів національних економік. Характерного значення у цьому контексті одержує дослідження питань та проблемних планів лібералізації митно-тарифного регулювання. Полегшення та послаблення митно-тарифних лімітів на модерному етапі піднесення світової економічної системи аналізується як неминуча передумова входження держави до світового господарства та постачання розвитку її зовнішньоторговельної діяльності.

Митні тарифи, зазвичай, захищають внутрішній ринок від закордонної конкуренції, бо підіймають ціну імпоротної продукції. проте митний тариф в умовах лібералізації торгівлі не має лишатися своїх головних функцій, збалансовуючи національні інтереси з інтересами інших держав.

Впускаючи чи добавляючи митні тарифи, країна всякчас ризикує: у першому випадку – здобути перенасичення внутрішнього ринку ввезеними товарами, що заподіє скорочення національного виробництва такої продукції, а в другому – запровадити державу в глухий кут міжнародної економічної ізоляції. Отож весь час слід здійснювати виважену митно-тарифну політику і враховувати власні економічні інтереси [45, 167].

Будова тарифів багатьох європейських держав перш за все постачає захист національних товаровиробників, не шкодячи при цьому імпорту сировини та напівфабрикатів.

Для захисту національних виробників готової продукції та заохочення імпорту сировини та напівфабрикатів застосовується тарифна ескалація, тобто збільшення рівня митного оподаткування продукції у міру зросту ступеня їх визначеної обробки.

Стимулюючу функцію митного тарифу варто аналізувати в двох площинах: заохочення вивезень за рахунок покращення умов доступу національних товарів на закордонні ринки (стимулююча складова) та продукування належних умов для діяльності вітчизняних товаровиробників та прогресивних змін у системі виробництва й споживання продукції за рахунок вирівнювання умов конкуренції з ввезенням на національному ринку (прогресивна складова). Адже заохочення експорту та стимулювання внутрішнього виробництва не весь час є аналогічним результатом скорочення імпортного мита: жданий ефект може поставати не в стимулюванні опанування національними товаровиробниками нового зовнішнього ринку, а, найменше, у скороченні частки вказаної імпоротної продукції у структурі національного вживання.

Також прогресивна функція митного тарифу має простежуватись у введенні механізмів різного тарифного захисту залежно від ступеня обробки продукції, якщо імпортований товар (сировина, напівфабрикати, проміжна продукція) має вплив на новостворену в межах держави-імпортера додану вартість.

Оптимізація тарифних ставок ввезених мит на сировину та проміжну продукцію має протидіяти мультиплікативному ефекту збільшення кінцевої вартості продукції. У результаті, здійснення прогресивної функції митного тарифу має добродіяти піднесенню індустріального комплексу держави, введенню прогресивних змін у системі національного виробництва, опорі високотехнологічних інноваційних сфер, виконанні угод промислової кооперації, результативному введенню держави до всесвітніх ланцюгів доданої вартості.

Регулювання стану платіжного балансу держави, опора оптимального зіставлення доходів та витрат країни через формування раціональної структури вивезень та ввезень (регулятивний ефект); поповнення бюджету країни за рахунок надходження коштів від стягнення мита (фіскальний ефект); захист національних виробників від закордонної конкуренції та нівелювання негативних плодів змін ринкової кон'юнктури на світовому та національному рівні курсом створення митних бар'єрів для імпортованої продукції (захисний ефект); виготовлення придатних умов для функціонування вітчизняних товаровиробників та високоідейних перетворень у системі виробництва й споживання продукції за рахунок вирівнювання умов конкуренції з ввезенням на національному ринку та введення механізмів успішного тарифну захисту (прогресивний ефект); удосконалення умов доступу національних товарів на закордонні ринки за рахунок виготовлення передумов для зросту експорту держави та протидія небажаному експорту (стимулюючий ефект); продукування умов, що добродіють або перешкоджають зовнішньоторговельній діяльності певних держав виходячи з політичних поглядів (політичний ефект); полегшення умов доступу національних товарів

на зарубіжні ринки з ціллю постачання ефективної інтеграції держави до світового економічного простору в цілому та певного регіонального інтеграційного утворення зокрема (інтеграційний ефект).

Переважаючими функціями вжитку митного тарифу узвичаєно є поповнення державного бюджету та захист національного ринку від закордонної конкуренції. Адекватно, основними сподіваними ефектами введення митних зборів є фіскальний та захисний. Оптимальним чином постачанню даних ефектів відгукується імпортне мито, причому низькі ставки добродіють здобуттю фіскального ефекту, а високі – захисного.

До того ж, захисну функцію в умовах лібералізації митно-тарифного регулювання все більше беруть на себе нетарифні ліміти як метод прихованого захисту національних ринків.

Так, за результатами ЮНКТАД нетарифні заходи включають від 18% до 30% масштабів світової торгівлі та використовуються розвиненими державами щодо 17% імпорту, у тому числі до 50% металопродукції, 25% текстильних виробів та 44% продукції сільського господарства. Про низький рівень успішності тарифного захисту демонструє також рух коефіцієнту стягнення мита, що вирізняється як співвідношення величини надходжень від обкладання ввізним митом і вартості імпортованої продукції, та впродовж 2003-2014 рр. знаходиться у діапазоні від 0,3% (у 2011 р.) до 3,2% (у 2005 р.) [42].

Митний тариф налічує майже 2/3 зовнішньоторговельного обігу розвинених держав. Простежується тенденція до зросту числа тарифних ліній Митного тарифу держав. Валове число найменувань та товарних позицій у митних тарифах розвинених держав склало 7–9 тис. [67] і має стійку тенденцію до наростання. Кількість тарифних ліній Митного тарифу України (10 568 шт.) знаходиться майже на середньому рівні умовного масштабу чинно до її головних зовнішньоторговельних партнерів (Єгипет – 7 849 шт., Туреччина – 16 511 шт.) Це, з однієї сторони, говорить про належний захист внутрішнього ринку від конкуренції ввезень (позаяк принагідна деталізація тарифних позицій добродіє упорядкуванню та аргументуванню регуляторних заходів), а з іншої –

про брак ознак належного протекціонізму в зовнішньоторговельній політиці країни.

Показниками рівня тарифного захисту національних ринків є: середньоарифметична ставка режиму максимального сприяння, що виконується до держав-членів СОТ; середньозважена ставка мита, яка включає зміни товарної структури ввезень; зв'язана (гранична) ставка мита та середній тариф за наслідками торгівлі. Рух середньозваженого тарифу РНС України відгукується тенденції до скорочення рівня митного захисту національних ринків у межах дій зовнішньоторговельної лібералізації.

Україна зіставляючи з іншими державами, має значення середньозваженого тарифу практично на рівні розвинених держав, тоді як країни, що розвиваються, здебільшого використовують доволі вищу ставку середньозваженого тарифу (усереднено 5,7 %). Цей факт говорить про надмірну лібералізованість тарифного механізму України, що, з однієї сторони, відгукується світовій тенденції до лібералізації митно-тарифного регулювання, а з іншої, – скорочує рівень тарифного захисту внутрішнього ринку. Серед зовнішньоторговельних партнерів найбільш захищеними дозволено визнавати сільськогосподарські ринки Туреччини, Індії та Єгипту, а порівняними з Україною індикаторами тарифного захисту позначається лише ринок Китаю. Щодо промислової продукції, загалом рівень тарифних бар'єрів в усіх державах є меншим зіставляючи із сільськогосподарськими товарами, але і в цьому разі Україна має одні з найнижчих з-поміж партнерів індикатори тарифного захисту. Найменш лібералізованими, з точки погляду основних показників МТР, є ринки промислової продукції Ізраїлю, Єгипту та Індії, а найбільш лібералізованими, крім України, дозволено визнавати ринки ЄС та Канади. В цілому дані щодо тарифного захисту ринку України зіставляючи з головними зовнішньоторговельними партнерами говорять про неповне застосування Україною протекціоністського потенціалу тарифних заходів (надто на фоні інших держав). З другої сторони, за умови спричинення кризових явищ в економіці або за потреби застосування негайних заходів щодо захисту

національного ринку, рівень митно-тарифних перешкод в Україні може бути піднятий через їх наближення до максимальної ставки мита.

Число безмитних позицій у тарифному розкладі як України, так й її зовнішньоторговельних партнерів дуже різниться залежно від визначеної товарної групи. Так, у тарифному розкладі України число безмитних позицій для агропромислової продукції рухається в межах від 0 % (молочні продукти) до 47,2 % (інша агропромислова продукція). Загалом митний захист агропромислової продукції є більшим зіставляючи з промисловими товарами – як у тарифному розкладі України, так й її головних зовнішньоторговельних партнерів. Доволі високий рівень тарифного захисту агропромислової продукції відгукується звичній для більшості держав політиці захисту аграрного сектора та продукування перешкод для входу на національні ринки агропродовольчого імпорту, навіть за умов валової тенденції до лібералізації світової торгівлі та МТР. Максимально захищеною товарною групою, з точки погляду числа безмитних позицій у тарифному розкладі абсолютної більшості держав, враховуючи Україну, є молочні продукти – від 0 % (Україна, ЄС, Китай, Туреччина, Індія, Канада) до граничних 20 % (Єгипет), найменш захищеною – бавовна (80–100 % безмитних позицій у більшості держав). Найменш лібералізованим, з точки погляду числа безмитних позицій, дозволено визнавати рівень тарифного захисту сільськогосподарської продукції в Індії (0 - 13,6 % безмитних позицій, без врахування бавовни – 80 %). Максимально лібералізованими є ринки агропромислових товарів Ізраїлю (за багатьма товарними групами число безмитних позицій переважає 50 % з наближенням до 100 %). Зовнішня торгівля промисловою продукцією узвичаєно більш лібералізована зіставляючи з торгівлею сільсько-сподарськими товарами, про що говорить перебування числа безмитних позицій у тарифному розкладі України за певними товарними групами на рівні 50 % та більше. В цілому число безмитних позицій за товарними групами промислових товарів знаходиться в межах 1,3 % (одяг) – 95,8 % (деревина, папір). Таку ж будову (у сенсі більшої лібералізованості зіставляючи з агропромисловим сектором)

мають тарифні розклади для промислових товарів інших держав. Найбільш лібералізованим, з погляду числа безмитних позицій, дозволено визнавати промислові ринки Канади та Ізраїлю. В тарифному розкладі Канади число безмитних позицій за товарними групами промислових товарів рухається від 41,5 % (транспортне обладнання) до 93,9 % (неелектричні пристрої), за винятком 5,5 % (одяг). У тарифному розкладі Ізраїлю число безмитних позицій складає від 48,8 % (текстиль) до 86,9 % (хімічна продукція), також без врахування одягу (1,1% безмитних позицій). Отож, за числом та структурою безмитних позицій тарифний розклад України є вдосталь лібералізованим та наближеним до тарифних розкладів швидше держав з високим рівнем відкритості національних ринків, ніж до держав зі значними митно-тарифними перешкодами для імпорту.

Про лібералізацію митно-тарифного регулювання говорить також динаміка числа безмитних позицій у системі митного тарифу України впродовж 2007–2016 рр. Число безмитних позицій у тарифному розкладі України, яка у 2007 р. складала 30,69 % від валової кількості позицій, впродовж останніх років (починаючи з 2011 р.) складає 38,11–38,35 % для держав, що зужитковують режимом максимального сприяння, та 32,58–32,81 % для держав із загальним режимом.

Збільшення числа безмитних позицій вказує на зріст ступеня лібералізації зовнішньої торгівлі України як результат здійснення вимог до членства у СОТ та її входження до ряду так званих секторальних угод СОТ, більшість з яких віщує введення нульової ставки тарифу за цілими товарними групами. До таких груп, зокрема, входять: сталь, іграшки, деревина, кольорові метали, фармацевтична продукція, папір, сільськогосподарська й будівельна техніка, меблі, наукове та медичне устаткування [67]. Також про високий рівень лібералізованості зовнішньої торгівлі України вказує максимальна частка у будові тарифного розкладу позицій, ставка мита на які становить 0,1–5 %, тобто є доволі низькою. Належна частка є майже однаковою як для валового режиму, так й для режиму максимального сприяння, та впродовж останніх років

(починаючи з 2013 р.) складає відповідно 28,45–28,84 % та 28,13–28,51 % від загального числа позицій.

Лібералізація вітчизняного зовнішньоторговельного режиму здійснюється, в тому числі, в курсі підписання Україною дво- та багатосторонніх угод про вільну торгівлю. На противагу, з 01.01.2016 Російською Федерацією в односторонньому порядку скасовано дію Угоди про вільну торгівлю з Україною, а саме, що вжитку ставок ввізного мита режиму максимального сприяння для продукції українського походження. Тарифна лібералізація в межах угод з преференційним режимом узвичаєно є більш ваговою зіставляючи з тотожними зобов'язаннями зовнішньоторговельних партнерів у межах СОТ, про що говорять ставки імпорتنих мит України чинно до угод про вільну торгівлю (табл. 2.3).

Тарифний режим України в межах угод про вільну торгівлю є в досталь лібералізованим та істотно меншим від ставок імпортного мита за режимом максимального сприяння.

Найбільш лібералізованим дозволено визнавати режим товарного імпорту з держав СНД, де середньоарифметичний тариф на більшість товарів дорівнює 0 %, а частка безмитних позицій за всіма категоріями є не нижчою, ніж 98,6 % (Молдова). Найменш лібералізованим поки є торговельний режим з державами ЄС, що трактується тимчасовим характером вжитку мит впродовж перехідного десятирічного періоду. Тотожна асиметричність та планомірна лібералізація тарифного режиму завбачені й в рамках здійснення угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою, з огляду на несхожий рівень економічного та соціального піднесення України та її зовнішньоторговельних партнерів.

Таблиця 2.3

Діючі тарифні зобов'язання України в межах угод про вільну торгівлю, %

Партнери в рамках угод	Середньоарифметичний тариф			Частки безмитних позицій у відповідній категорії		
	Вся продукція	с/г товари	пром. товари	Вся продукція	с/г товари	пром. товари
Режим найбільшого сприяння	4,9	9,6	3,6	37,9	14,9	43,9
ЄС	2,7	7,5	1,1	70,9	35,6	82,6
ЄАВТ	1,7	7,1	0,3	78,5	17,7	94,7
Ісландія	1,7	7,1	0,3	78,5	17,7	94,7
Норвегія	1,7	7,3	0,3	78,5	17,6	94,7
Швейцарія	1,7	7,4	0,3	78,4	17,2	94,7
СНД						
Вірменія	0	0	0	100	100	100
Білорусь	0	0	0	100	100	100
Казахстан	0	0	0	100	100	100
Киргизстан	0	0	0	100	100	100
Молдова	0,1	0,3	0	99,7	98,6	100
Азербайджан	0	0	0	100	100	100
Таджикистан	0	0	0	100	100	100
Туркменістан	0	0	0	100	100	100
Узбекистан	0	0	0	100	100	100
Інші угоди						
Македонія	0,5	2,0	0,0	94,6	19,8	74,8
Чорногорія	0,1	0,4	0	99,6	98,0	100
Грузія	0	0,2	0	98,9	94,5	100

Примітка. Складено на основі [22].

Структуровані в таблиці 2.3 характеристики тарифного захисту України в відносному (зіставляючи з головними зовнішньоторговельними партнерами) вимірі дають можливість зробити такі висновки:

По-перше, стан показників тарифного захисту України відповідає всім модерним тенденціям лібералізації регуляторної політики країни.

По-друге, рівень митно-тарифного захисту внутрішнього ринку України є більш схожим до тарифних розкладів розвинених держав, ніж країн з транзитивною економікою або держав, що розвиваються. Це говорить про те, що умови конкуренції з ввезень з держав, порівняних за рівнем економічного

розвитку (тим більше, з розвинених країн), постають не на користь України як результат більш низького рівня тарифного захисту національного ринку.

Таблиця 2.4

Характеристики тарифного захисту України у відносному вимірі

Характеристики тарифного захисту	Значення в Україні станом на 2016 р.	Характеристика тарифного захисту зіставляючи із зовнішньоторговельними партнерами		Значення в аспекті лібералізації МТР України		
		Партнери (масштаб)	Україна	Тенденції у контексті лібералізації	Лібералізаційний контекст	
Число тарифних ліній Митного тарифу, шт.	10568	16511 (Туреччина) – 7849(Єгипет)	Перебуває в умовній середині діапазону	До збільшення	Зріст рівня захисту внутрішнього ринку через налагодження та обґрунтованість регуляторних заходів як результат принагідної деталізації тарифних позицій	
Індикатори рівня митного захисту	Середньоарифметичний тариф РНС, %	4,96	3 % (розвинуті країни) – 8,44 % (країни, що розвиваються)	Більш наближений до розвинених країн	До зниження	Демонструє скорочення рівня тарифного захисту внутрішнього ринку непропорційно рівню економічного піднесення України
	Середньозважений тариф, %	2,0	2,06 % (розвинені країни) – 5,7 % (держави, що розвиваються)	Перебуває майже на рівні розвинених країн	До зниження з незначними коливаннями	Зростання частки в структурі вітчизняного імпорту товарів, що ввозяться за нульовими ставками мита. Зниження рівня тарифного захисту внутрішнього ринку непропорційно рівню економічного розвитку України

Примітка. Складено на основі [22].

Відкритість митно-тарифного регулювання як засобу торговельних лімітів дає спромогу аналізувати його як дієвий інструмент зовнішньоторговельної політики. Ціллю вироблення таких механізмів повинно стати постачання обґрунтованого рівня митного захисту, який добродіє здійсненню національних інтересів держави за умови додержання валової тенденції до лібералізації національних тарифів. Практична реалізація визначеного завдання віщує вибірковість лібералізації та її планованість для відповідної продукції з ціллю забезпечення оптимальної ефективності митно-тарифного регулювання.

Висновки до розділу 2

Модерна експортоорієнтована діяльність України обтяжується незліченними екзогенними та ендогенними факторами об'єктивного і суб'єктивного характеру. Серед них такі: нелегке макроекономічне становище; внутрішньополітичні й соціальні проблеми; недовершена валютна, кредитна і промислова політика; нерозвиненість інституційного осередку для підтримки міжнародної торгівлі; тінізація економіки; корупція; непринагідне інвестиційне та бізнес-середовище; дестабілізація виробництва; недостатній рівень інвестування в осучаснення, введення інновацій та розвиток експортоорієнтованих виробництв; недовершеність законодавчого регулювання і оподаткування; адміністративні перешкоди; невисока конкурентоспроможність аграрної продукції і незбалансованість експорту; галузева розрізненість; брак у суб'єктів аграрної експортоорієнтованої діяльності виразної стратегії функціонування і розвитку.

До негайних реальних кроків поживлення експорту держави треба віднести: - активну кооперацію з міжнародним бізнесом у всесвітніх ланцюгах доданої вартості; - заснування роботи національного експортно-кредитного агентства; - полегшення процедур торгівлі та створення міжвідомчого комітету для виконання відповідної Угоди СОТ; - стимулювання бізнесу до продукування мережі торгових домів та консорціумів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНИХ ПОТОКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

3.1. Міжнародний досвід використання методів митного регулювання експорту для України

Зараз митна політика України виводиться до постачання її єдності на всій території, координації зусиль усіх підрозділів державної фіскальної служби України на здійснення її пріоритетних напрямків діяльності, поліпшення нормативно-правової бази, взаємодію та тісну кооперацію із митними органами інших держав. Установлюючи ставки ввізного мита, країна захищає внутрішніх товаровиробників і навпаки, при переповненні внутрішнього ринку вказаними видами продукції держава надає експортні пільги виробникам цих товарів, що, у свою чергу, добродіє збільшенню рентабельності зовнішньоекономічної функції та результативності роботи підприємств у загалом.

Відповідно до результатів спеціалізованого опитування Інституту економічних досліджень та політичних консультацій «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2017/2018» в межах проекту «Діалог зі сприяння торгівлі», що здійснювалось між українськими експортерами та імпортерами, головними проблемами в діяльності вітчизняної митниці є:

- недовершене митне законодавство (вказали 47% опитаних);
- застарілість технічного устаткування (26%);
- свідоме завищення митної вартості продукції (26%);
- невисока прозорість та відкритість (26%);
- корупція та хабарництво (24%);
- постійні перетворення структури та керівництва (18%);

- фіскальна функція митниці (14%);
- непрофесіоналізм працівників (13%) [2].

Зрозуміло, що в умовах європейської інтеграції такі проблеми є неприйнятними та повинні бути вирішені на підвалинах введення продуктивних реформаторських заходів у митній галузі. У цьому аспекті гоже розглянути досвід успішних європейських країн, яким притаманні прогресивні та успішні митними системами, та взяти найбільш адекватні до українських реалій митні положення.

На основі аналізу таких базових параметрів, як рівень розвитку країни та, зокрема, її митної системи, приналежність до Європейського Союзу, кількість населення, валова площа території, присутність водних і сухопутних кордонів та інших, було прийнято Францію як одну із репрезентативних європейських країн в аспекті вірогідного перейняття досвіду побудови та дії її митної системи.

У Франції митна адміністрація проголошується як Генеральна дирекція з митних питань та непрямого оподаткування, керівником якої є Генеральний директор Рудольф Гінтз. За типом митної адміністрації французька митниця є якраз митним органом, що демонструє переважання митних функцій. Митниця Франції була інтегрована до Всесвітньої митної організації у 1952 р. [35].

За функціональними положеннями митниця Франції налічується із 7 національних департаментів: управління національного митного судового обслуговування; національного управління митних інвестицій та інформації; національного управління набору персоналу та професійного навчання; національного управління статистики та міжнародної торгівлі; митного інформаційно-технологічного центру; відділу спільних лабораторій та національного митного музею.

У Франції митниця представлена як орган, що налагоджує міжнародну торгівлю, добродіє збільшенню діапазоу зовнішньоторговельних операцій, полегшенню процедур їхнього оформлення та постачає національну безпеку. Вирішальною місією функціонування французької митниці є добродія

безпечній торгівлі на міжнародному рівні, всередині країни та в рамках Європейського Союзу. Для звершення місії визначено основні напрями роботи митниці Франції, що віщують виконання таких базових комплексних завдань, як [56, 180.]:

- постачання економічної конкурентоспроможності суб'єктів господарювання способом добродії зовнішньоторговельним операціям, що здійснюються законними шляхами;
- протидія шахрайству та захист країни та її населення від торгівлі забороненими і небезпечними видами продукції;
- постачання чесного й об'єктивного оподаткування зовнішньоекономічних операцій зі зважанням на європейські норми;
- розвиток кадрового забезпечення;
- піднесення матеріального забезпечення.

Варто зауважити, що весь персонал французької митниці загалом ділиться на дві категорії: «працівники, що реалізують комерційні операції, та загальна адміністрація» (являє майже 50% усього персоналу) та «інспектори» (складпє практично 45% усього персоналу).

Щодо матеріального постачання, то слід вказати, що митниця Франції облаштована прогресивними основними засобами. Так, на сухопутній частині митники мають у користуванні власний автопарк, який налічується із автомобілів, мотоциклів та мобільних сканерів-вантажівок. Для морської частини митники застосовують флоти суден у всіх прибережних водах. Тоді як для повітряної частини використовуються двохмоторні літаки та гелікоптери прогресивного типу.

Розглянемо основні результати продукти митниці Франції за 2017 р. Так, у 2017 р. працівниками французької митниці було ліквідовано 958 видів вогнепальної зброї, що на 11,4% більше від попереднього року. Це засвідчує про збільшення результативності боротьби із тероризмом та захисту населення країни, поліпшення національної безпеки. За 2017 р. митні органи Франції, а саме Національне Митне Судове Управління, ліквідувало або виявило 862 млн

кримінальних активів, що на 477% більше від попереднього року. Це свідчить про високу продуктивність протидії французької митниці із економічною злочинністю. Заразом, слід зауважити, що митні органи Франції на високому рівні протидіють великомасштабній забороненій торгівлі та організованим злочинам.

Так, за 2017 р. кадровим складом французької митниці на території Франції та міжнародних вод ліквідовано майже 66,1 т наркотиків (у тому числі 9,2 т кокаїну та 46,1 т канабісу), що загалом на 46,6% більше від попереднього року. Тоді як за рубежом виявлено майже 33,8 т наркотиків (у тому числі 15,1 т кокаїну та 18,6 т канабісу), що загалом на 26,5% менше від попереднього року. Французька митниця позначається також і дієвою боротьбою із забороненим рухом тютюнових виробів.

Так, за 2017 р. кадровий склад французької митниці ліквідував 350,5 т контрабанди тютюнової продукції як на території Франції, так і за її межами [58].

Окрім продуктивної правоохоронної діяльності, митниця Франції також постачає покращення міжнародної конкурентоспроможності французького бізнесу. Це здобувається завдяки введенню та застосуванню високопрогресивних стандартів митного оформлення. Так, у 2017 р. середній час митного оформлення продукції, що рухається через митний кордон Франції, сягав 3 хв. 14 с. на противагу 13 хв. у 2004 р., що говорить про здобуток суттєвого прогресу у цій галузі [10].

Варто вказати, що чинно до міжнародного рейтингу «Doing Business 2018» за параметром «Міжнародна торгівля» Франція займає 1 місце, тотожно до попереднього року. 88% користувачів задоволені діяльністю французької митниці. Отож, дозволено стверджувати, що митниця Франції діє для задоволення потреб суб'єктів господарювання [1].

Митниця Франції перманентно поліпшує галузь оподаткування та опори бізнес-сектора. Так, у 2017 р. французькою митницею зібрано 79,5 більйонів податків (50,9 більйонів з яких налічують енергетичні податки), що на 4,6%

більше від 2016 р. Робота французької митниці націлена на раціональне застосування фінансових ресурсів. Так, у 2017 р. адміністрування 100 євромитних зборів та податків вартувало країні 40 євроцентів. В цілому за 2017 р. французька митниця покращила національний бюджет на 1,147 млн євро [10].

Щодо кадрового забезпечення митниці Франції, то варто зазначити, що число працівників французької митниці зіставляючи із 2016 р. збільшилось майже на 1000 осіб. Це демонструє про активізацію та збільшення діяльності митних органів у Франції, зріст продуктивності їхнього функціонування.

Як вказують фахівці французької митниці, їхня система, насамперед, функціонує для опори бізнесу в країні, добродіяння зовнішньоекономічній діяльності французьких підприємств, полегшення процедур міжнародної торгівлі. У вказаному аспекті французька митниця підготувала масштабний проект підтримання бізнес-структур з ціллю імплементації положень Митного кодексу ЄС.

Проект «Митне оформлення у Франції» віщує проведення конкретних систематизованих заходів митного характеру за вказаними головними митними пріоритетами на час 2015–2018 рр. Необхідно вказати, що проект розроблений з ціллю підняття успішності вжитку європейських митних правил у практиці діяльності французької митниці. Усі заходи націлені на полегшення та оптимізацію митних процедур, скорочення витрат і часу на митне оформлення, а також піддержання бізнес-структур на міжнародному рівні.

Варто ще вказати, що більша частина запланованих митних заходів уже проведена, проєе вони можуть бути орієнтирами для реформування вітчизняної митної системи, котра знаходиться на суттєво нижчому рівні розвитку, ніж у Франції. Також, слід зазначити, що з огляду на вагомі диспропорції у рівнях розвитку митних систем України та Франції, певні заходи з розвитку французької митної системи не можуть бути імплементовані на модерному етапі у вітчизняній митній практиці, а тільки слугувати перспективними напрямками в майбутній роботі [56].

Отож, на базі розгляду досвіду Франції щодо побудови та функціонування митної системи можна виділити такі основні принципи діяльності французької митниці, які пригідно застосовувати при реформуванні вітчизняної митної системи:

1) відділення митного органу з числа Державної фіскальної служби України та створення самостійного органу – Національної митної служби України, котра б близько із податковою та казначейською службами були під керівництвом Міністерства фінансів України. Такий реформаторський захід зумовлений потребою відокремлення та зміцнення митної функції країни, яка б звершувалась у відокремленому та митно орієнтованому органі влади за зразком французької моделі побудови митної системи;

2) створення в організаційній системі управління митних органів міжрегіональних митних управлінь (палат) (Центрального, Північного, Південного, Західного та Східного управлінь), котрі здійснюють контроль за роботою підпорядкованих на їхній території митниць за зразком побудови французьких митних органів. У рамках постачання національної безпеки до їхніх функціональних повноважень варто віднести протидію контрабанді, митний пост-аудит, організування статистичної діяльності та формування звітності, кооперацію із представниками органів місцевої влади та бізнесу;

3) поділ працівників митних органів на дві категорії: «оперативний персонал» та «адміністративний персонал». Зокрема, оперативний персонал здійснюватиме основні митні функції, обумовлені, передусім, із митним оформленням і контролем, тоді як до адміністративного персоналу вводитимуться працівники бухгалтерії, кадрового, господарського відділів тощо. При цьому частка оперативних працівників має налічувати майже 50% усього персоналу митних органів. Таку практику вбачаємо і в межах французької митної системи, що дає можливість здобути вразного розмежування та виокремлення працівників основної діяльності митної специфіки від працівників загального адміністративного профілю;

4) введення Інституту уповноваженого економічного оператора. На фоні французької митниці, де функціонує такий Інститут і перманентно розвивається способом ввведенень спрощень для підприємств, котрі отримали статус уповноваженого економічного оператора, чинно до положень Європейського Союзу, варто активізувати зусилля щодо реалізації положень Митного кодексу України, що торкаються Інституту уповноваженого економічного оператора.

При цьому до більш виразних заходів щодо реформування вітчизняної митної системи за зразком Франції гоже включити:

- піднесення національного «єдиного вікна» при руху продукції через митний кордон держави чинно до європейських принципів;
- збільшення числа підприємств зі статусом Уповноваженого (схваленого) експортера;
- скорочення часу на митне оформлення продукції при переміщенні через митний рубіж країни;
- поліпшення автоматизованої системи управління небезпеками чинно до європейських стандартів задля покращення рівня національної безпеки;
- поліпшення матеріально-технічного забезпечення митних органів способом його докорінного оновлення, заміни застарілих і закупівлі сучасних матеріальних і технічних засобів митного оформлення та контролю;
- збільшення прозорості роботи митних органів за допомогою висвітлення даних на спеціальних інформаційних ресурсах;
- піднесення інформаційної та консультаційної функцій митних органів;
- розвиток діалогу із представниками бізнесу та інших організацій щодо поліпшення діяльності митних органів тощо.

Не воаховуючи євроінтеграційні перетворення в країні, вітчизняна митна система знаходиться на стагнаційному етапі розвитку, що позначається існуванням великого числа проблем. Така ситуація передусім обумовлена пріоритизацією фіскальної функції митних органів у структурі Державної

фіскальної служби України та, адекватно, непринагідною увагою до розвитку митної галузі. Брак дієвої митної системи породжує появу чималих перепон для здійснення зовнішньоекономічних операцій вітчизняними бізнес-структурами.

Така митна практика не відгукується вимогам і стандартам Європейського Союзу та, адекватно, не добродіє європейській інтеграції України. Усе вищевказане породило потребу у реформуванні національної митної системи зі зважанням на досвід передових європейських країн, що позначається успішними митними системами. У межах вивчення було обрано та розглянуто досвід Франції щодо побудови та діяльності митних органів. Продукти дослідження продемонстрували потребу в організаційному реформуванні митної системи України в аспекті створення окремого органу – Національної митної служби, пріоритетним спрямуванням функціонування якої має стати розвиток митної галузі чинно до стандартів, правил і принципів Європейського Союзу.

3.2. Напрями стимулювання національного експорту в умовах відкритості економіки України

Міжнародна торгівля є початковою формою міжнародної економічної співпраці. У модерних умовах простежується від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України, яке з кожним роком зростає, що в цілому негативно позначається на розвитку національної економіки держави. З ціллю активізації зовнішньої торгівлі виняткову увагу зараз варто акцентувати стимулюванню саме експортної роботи. Заохочення експорту добродіє збагатити міжнародні ринки збуту та поліпшити якість, а адекватно і конкурентоспроможність продукції, перетворити підприємства у безпечних експортерів, зорієнтувати ресурси у високопродуктивні ділянки та підвищити величину високотехнологічних товарів у експортній структурі [5].

Проблема експорту всякчас у центрі уваги майже всіх урядів України, але все ще залишилася невирішеною. 27 грудня 2017 р. Кабмін ухвалив «Експортну

стратегія України: Дорожню карту стратегічного розвитку торгівлі на період 2017–2021» [16].

На базі аналізу модерного стану експортної діяльності України розкрито завдання державної політики у галузі зовнішньоекономічної діяльності виготовлення продуктивної системи підтримки вивозу, яка вбезпечить сталий розвиток та виконання експортного потенціалу країни. Стратегічною ціллю державної підтримки експорту є збільшення позицій України на світових ринках високотехнологічних товарів, диверсифікація поставок та постачання конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках напрямом плідного вжитку економічних, правових та політичних важелів діяння. Реалізація експортного потенціалу передусім виступає в потребі значного корегування зовнішньоторговельної політики щодо продукування пригідних умов, що мотивують торгівлю та нововведення для диверсифікації експорту.

Головним елементом здійснення цього стратегічного завдання є удосконалення існуючої інфраструктури з підтримки торгівлі, а також опрацювання дієвих фінансових рішень для підприємств і полегшення процедури торгівлі.

Для звершення конкретної цілі завбачається:

- поліпшення механізму координації роботи інституцій з підтримки торгівлі, введених до виконання торговельної політики та піднесення експорту;
- зміцнення мережі інституцій, що надають експортерам послуги з опори бізнесу та торгівлі.

Головні завдання експортної стратегії показані у додатку А.

Одне з основних питань піднесення експорту – це не питання фінансування.

У разі, коли українські експортери видають те, що є учасниками на ринках тих чи інших держав, це не зовсім коректно. Адже наш експортер усього лише передає свою продукцію оператору закордонного ринку. Якщо ж український експортер хоче зайти на визначений ринок для піднесення власної

дистрибуції, приміром, відкрити своє представництво, він зіткнеться з низкою завад.

Динамічна й оперативна з довершеною структурою національна економіка є гарантією високого рівня експортного потенціалу. В свою чергу, значні масштаби експорту продукують перспективи для зросту імпорту, а саме високих технологій і оснащення, що добродіє розвитку економіки загалом.

Недовершеність експортного потенціалу демонструє і структура зовнішньої торгівлі України і, передусім, її експорту.

На зараз одним із найбільш знаних та авторитетних міжнародних рейтингів є рейтинг Світового Банку «Doing Business». Так, чинно до відомостей вказаного рейтингу у 2019 р. Україна за параметром «Міжнародна торгівля» займає 78 місце серед 190 держав. Цей параметр оцінюється зокрема за такими компонентами, як час і вартість проходження митного та прикордонного контролю при експортних та імпорتنих операціях, час і вартість документального оформлення експортних та імпорتنих операцій. Варто зауважити, що зіставляючи із рейтинговими показниками 2018 р. значення окремих митних параметрів поліпшилась (зокрема, про це говориться той факт, що за вказаним параметром у 2019 р. зіставляючи із попереднім роком Україна підвищилась на 41 сходинку), однак й досі не відгукується європейським нормам.

Так, зіставляючи Україну та держави Європи і Центральної Азії, вкрай невідповідною виступає ситуація щодо терміну документального оформлення експортних операцій (66 год. на противагу 24,3 год. відповідно), вартості документального оформлення експортних операцій (192 дол. США проти 97,9 дол. США адекватно), часу на проходження прикордонного і митного контролю при імпорتنих діях (32 год. проти 21,1 год. відповідно), часу документального оформлення імпорتنих операцій (96 год. проти 24,7 год. адекватно), вартості документального оформлення імпорتنих операцій (162 дол. США проти 93,9 дол. США адекватно) [37]. З огляду на вищевказані відомості й дотепер проглядається невідповідність ключових індикаторів, що характеризують

успішність митної системи України, порівняно тотожним параметрам у державах Європи і Центральної Азії. Це дає підґрунтя стверджувати про існування проблем у діяльності вітчизняних митних органів, обумовлених, передусім, із низьким рівнем дієвості заходів щодо полегшення митних процедур для суб'єктів зовнішньоекономічної роботи.

Ще одним знаним рейтингом міжнародного рівня, котрий визначається Світовим Економічним Форумом та Глобальним Альянсом для добродії торгівлі, є Індекс сприяння торгівлі (Enabling Trade Index). За останніми відомостями Звіту Глобального сприяння торгівлі у 2018 р. Україна зайняла 95 місце серед 139 держав. Слід вказати, що даний Індекс обчислюється на базі зважання на чотири ключові параметри (доступ до ринків, прикордонна служба, інфраструктура, операційний осередок) [18].

Так, за індексом митного обслуговування у 2018 р. Україна звймає 110 місце серед 117 країн; за успішністю процесу митного оформлення - 104 місце серед 136 держав; за часом та вартістю документального оформлення імпорتنих операцій - 122 місце серед 136 держав та 105 місце серед 136 країн адекватно; за часом та вартістю проходження митних процедур при ввезених операціях - 82 місце серед 136 держав та 31 місце серед 136 країн адекватно; за часом та вартістю документального оформлення експортних операцій - 116 місце серед 136 держав та 124 місце серед 136 країн адекватно; за часом та вартістю проходження митних процедур при експортних операціях - 57 місце серед 136 держав та 27 місце серед 136 країн адекватно; за рівнем нелегальних платежів та хабарів при імпорتنих та експортних операціях - 120 місце серед 136 держав; за рівнем прогнозованості часових затрат при імпорتنих операціях - 116 місце серед 136 країн; за індексом прозорості роботи митних органів - 40 місце серед 116 держав [18].

Розбираючи митні позиції України за відомостями Індексу сприяння торгівлі у 2016 р., дозволено підсумувати, що за більшістю митних параметрів держава обіймала вкрай невисокі місця. Так, найбільш непридатна ситуація виявлялась щодо якості митного обслуговування, успішності митного

оформлення, часу документального оформлення імпорتنих операцій та їхнього митного оформлення, часу та вартості документального оформлення експортних операцій, рівня корупції та прогнозованості діяльності митних органів.

Слід ще сказати, що чинно до розрахунків Світового Економічного Форуму головними проблемами при здійсненні імпорتنих операцій в Україні є: значний рівень корупції на кордоні (21,9%); тарифні та нетарифні перешкоди (19,3%); непосильні митні процедури при імпорті (17,3%); високі затрати або затримки, обумовлені внутрішнім транспортним забезпеченням (9,8%); непридатна телекомунікаційна інфраструктура (8,7%); висотні витрати або затримки, обумовлені міжнародним транспортним забезпеченням (8,0%); злочинність та крадіжки (7,8%); внутрішні технічні вимоги та стандарти (7,2%) [18]. Доцільно зауважити, що переважна більшість проблем при виконанні імпорتنих операцій торкаються саме неефективності діяльності митних органів.

Своєю чергою, максимально проблематичними чинниками для реалізації експортних операцій є: дефініція потенційних ринків та покупців (16,7%); труднощі у забезпеченні кількісних та якісних вимог покупців (11,3%); доступ до фінансування торгівлі (11,3%); технічні вимоги та стандарти за рубежом (9,8%); неналежні виробничі технології та уміння (8,8%); доступ до імпортованої сировини за конкурентними цінами (8,5%); гінкі витрати або затримки, обумовлені внутрішнім транспортним забезпеченням (7,5%); непосильні митні процедури за кордоном (7,3%); високі витрати або затримки, обумовлені міжнародним транспортним забезпеченням (5,7%); тарифні перешкоди за кордоном (5,5%); правила походження за рубежом (4,3%); корупція на іноземних кордонах (3,3%) [18].

Наступним вагомим міжнародним рейтингом, що описує митні системи держав світу, є Індекс ефективності логістики (Logistics Performance Index), котрий кожного року укладається Світовим банком. Зазначений рейтинг структурно налічується із шести параметрів (митниця, інфраструктура,

міжнародні поставки, логістичні компетенції, відстеження поставок, своєчасність поставок).

В цілому за останніми показниками Індексу ефективності логістики у 2018 р. Україна обіймає 66 місце серед 160 держав світу. Тоді як, за параметром «Митниця» у цьому ж році Україна посідає 88 місце серед 159 країн [37].

Досить цікаве дослідження діяльності вітчизняної митниці здійснюють фахівці Інституту економічних досліджень та політичних консультацій на тему «Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу 2018/2019» у рамках проекту «Діалог зі сприяння торгівлі», що базується на результатах опитування українських експортерів та імпортерів різних масштабів та різної галузевої і територіальної приналежності. За наслідками дослідження визначено, що українські експортери оцінюють успішність діяльності вітчизняної митниці у 2 рази вище, аніж імпортери. Щодо розміру підприємства, то великі суб'єкти господарювання неодноразово серед інших схвально оцінюють успішність функціонування митних органів, проте побіжно вказують про потребу здійснення певних реформ. Щодо галузевої приналежності, то найкраще оцінюють діяльність підприємства промисловості, надалі сільськогосподарські та торгівельні суб'єкти господарювання. За регіональним положенням найвищу оцінку отримали митниці Чернігівської, Волинської, Запорізької областей, тоді як найнижчі оцінки проглядаються для митниць Тернопільської та Івано-Франківської областей [3].

Якщо порівняти динаміки зовнішньої торгівлі України у світовому та європейському масштабах, то діапазони експорту збільшуються у вищих темпах на європейському рівні, тоді як у світовому вимірі переважають масштаби імпорту. Вищевказані тенденції зміни даних міжнародної торгівлі спричинені, передусім, появою військово-політичного конфлікту із Росією та європейською інтеграцією України. Таке динамічне збільшення діапазонів зовнішньої торгівлі України протягом останніх двох років породжує, перш за все, зріст навантаження на митні органи та адекватно потребу підняття рівня

якості й оперативності їхньої пропускнуєї спромоги в аспекті формування надійних міжнародних ланцюгів постачання.

Проаналізувавши цю проблематику, нами було здійснено кореляційний аналіз, та на базі моделювання вивчено діяння експортної політики на основний соціально-економічний показник держави ВВП. Рівняння прямої на рис. 3.1. говорить про те, що при зрості діапазону експорту продукції і послуг на 1 млрд. дол. США ВВП може зрости на 2,3 млрд. грн.

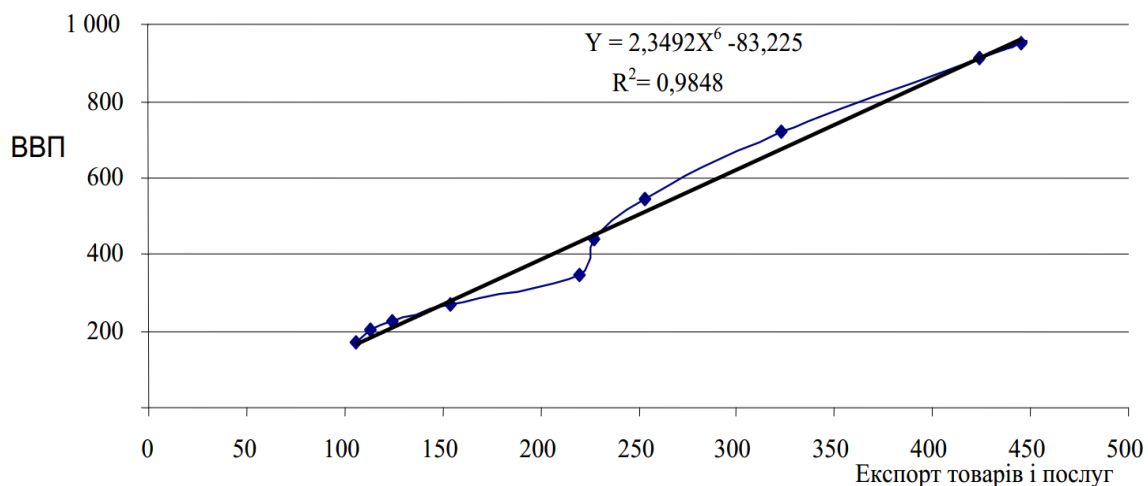

Рис. 3.1. Моделювання впливу експорту товарів і послуг на обсяг ВВП

Коефіцієнт еластичності ВВП за масштабом експорту продукції та послуг складає 1,17, тобто при збільшенні факторної ознаки на 1% результативна зростає на 1,2%. Коефіцієнт детермінації R^2 говорить про те, що варіація ВВП на 98% спричинюється варіацією вивезень товарів і послуг; коефіцієнт кореляції $R = 0,99$ показує дуже щільний зв'язок між фактором і результатом. Перевірка коефіцієнта детермінації на статистичну значущість за F-критерієм Фішера демонструє, що фактичне значення $F_{\text{факт}} = 517$ більше теоретичного у 97 разів. Фактичне значення $t = 22,7$ не ступає у область $[-2,306; 2,306]$, тому коефіцієнт кореляції моделі статистично вагомий [67]. За здійсненим аналізом діяння експорту товарів та послуг на ВВП дозволено рідсумувати, що цей показник має максимальний вплив на збільшення ВВП та економіки країни загалом

Мотивація національного експорту, успішний механізм просування українських товарів на світові ринки не тільки добродіятиме підприємствам – експортерам збільшувати експорт, але й доведе до поліпшення соціально-економічного стану країни загалом. Як засвідчив кореляційний аналіз, діяння масштабу експорту товарів і послуг на ВВП є вагомий, тому ВВП прямо пропорційно обумовлений від зросту даного фактора, адекватно державна політика економічного зростання України має бути передусім націлена на стимулювання експортної діяльності національних підприємств.

Висновки до розділу 3

Вітчизняний ринок набуває все більшого піднесення, що зумовлює потребу поліпшення державної політики заохочення експорту послуг. Вивчення практики іноземних держав у цій галузі засвідчила, що головними інструментами стимулювання експорту послуг держав є фінансова підтримка, а саме надання підходящих кредитів та грантів компаніям, що займаються експортом послуг, а також такі податкові заохочення, як податкове вирахування, податковий кредит, пільгові ставки і прискорена амортизація.

Базою експортного потенціалу України, є ресурсно-сировинна база і стан економіки, які постачають промисловий, науково-технологічний, соціальний і культурний розвиток, що у свою чергу допускає здобути стійких темпів збільшення експортного виробництва і високого рівня життя громадян зі зважанням на існуючі ринкові умови. Адекватно до цього маєм змогу твердити, що на базі стимулювання експорту продукції (один із положень експортоорієнтованої концепції), Україна, яка націлена на входження національної економіки до світової економічної системи, буде спроможна здобути економічного зростання через визначений проміжок часу, так як експортоорієнтована діяльність удосконалюватиметься під діянням низького сукупного попиту та рівня цін на внутрішньому ринку, що є притаманним для України.

Першочерговими завданнями України щодо загальної стратегії розвитку експортоорієнтованої діяльності має стати: підняття конкурентоспроможності на базі технологічної складової виробництва, перехід до прогресивної товарної системи експорту за рахунок зростання частки готових товарів, введення політики імпортозаміщення та розповсюдження міжгалузевої торгівлі.

ВИСНОВКИ

На ґрунті комплексного теоретико-методичного розбору митного інструментарію стимулювання експорту аргументовано механізм формування ефективної експортоорієнтованої стратегії економічного розвитку держави. Узагальнені результати стали базою для таких висновків теоретичного та практичного характеру:

1. В основу формування експортоорієнтованої стратегії та конкурентоспроможності держави на світовому ринку положено теорію внутрішньогалузевої торгівлі та інституційну теорію, що затверджує аналіз наукових вивчень, присвячених торговельній політиці країни та наслідки оцінювання світової практики.

2. Сировинна та напівсировинна націленість структури експорту України демонструє про невисоку дієвість і неконкурентоспроможність на світовому ринку. Цілісний аналіз українсько-польського торговельного партнерства вказує про неефективність експортно-імпортних операцій між країнами. Україні варто оптимізувати систему експорту-імпорту зі зважанням на світовий попит, розвивати внутрішньогалузеву торгівлю, модернізувати високотехнологічне виробництво, підіймати продуктивність секторів промисловості та посилювати конкурентоспроможність української продукції.

3. Головним завданням регулювання експорту в умовах глобалізації торговельної системи є добродія його розвитку, що в державах-членах СОТ здійснюється здебільшого двома напрямками: формуванням сприятливого макроекономічного клімату і продукування для виробників і експортерів потрібних заохочень до вивезень товару за межі нашої країни. Введення системи інструментів заохочень експорту є гарантією підняття міжнародної конкурентоспроможності й здійснюється в таких умовах: по-перше, скорочується частка вжитку прямого субсидування, за винятком сільського господарства, а збільшуються частки кредитування, страхування та гарантування експорту; по-друге, дужає значення інформаційно-аналітичної підтримки експортерів і застосування внутрішньо- та зовнішньоорієнтованих

політико-дипломатичних знарядь; по-третє, властивою особливістю підтримки національного експорту більшості держав є урядова підтримка різних форм об'єднань експортерів; по-п'яте, ряд розвинених держав-членів СОТ сконцентрували свою увагу на програмах поліпшення експорту, що віщує ідентифікацію наявних перспектив та заохочення створення модерних фірм і засобів виробництва для постачання попиту на нову продукцію, яка виникає на міжнародному ринку.

4. Останні зміни географічної структури експорту позначаються: скороченням часток Північної, Південної і Центральної Америки та держав Африки; вагомим збільшенням часток Близького Сходу та Азії; зростом питомої ваги держав-членів СОТ; збереженням експортного лідерства за Німеччиною, США, Японією, Францією та Великобританією при появі нових керманічів Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Мексики, Малайзії; твердим лідерством ЄС у галузі експортування послуг, що віддзеркалює сучасні тенденції розвитку світової торгівлі, де більшає частка внутрішньокорпоративних потоків, здійснюється перенесення виробництва до держав з високою концентрацією факторного складника та виникає система всесвітніх інститутів регулювання.

5. Для постачання успішного розвитку національного експортного потенціалу вельми важливим є введення ряду макроекономічних заходів з формування інфраструктури його піднесення. Пріоритетними елементами інфраструктури є: фінансові інституції, націлені на інвестиційну діяльність та кредитування експорту, налагодження кооперації із закордонними та міжнародними банками для введення ресурсів з глобального фінансового ринку; лізингові компанії та науково-дослідні інститути, що спрямовані забезпечувати доступ до сучасних технологій; страхові компанії, які здатні мінімізувати втрати від ризиків, обумовлених з безпосередньою діяльністю та страхувати гарантії і кредити банків тощо.

6. Маючи вагомі дисбаланси власного експорту, Україна зараз об'єктивно є обумовленою від зовнішніх ринків збуту, що актуалізує завдання

побудови моделі експортоорієнтованого розвитку, націленої на інноваційне формування, та конкурентний механізм виконання вітчизняного експортного потенціалу. Ця модель має базуватись на методологічному принципі збалансованого виконання експортної та інтеграційної стратегій держави, детермінованими внутрішніми та всесвітніми чинниками, галузевими, регіональними та інноваційними пріоритетами піднесення експортного потенціалу держави. Макрорівневі дії розвитку національного експортного потенціалу повинні включати структурно-географічну диверсифікацію, активну комерційну дипломатію, піднесення експортної інфраструктури, ідентифікацію сучасних потреб на світовому ринку та поліпшення національного експорту, посилення позицій на традиційних ринках, введення інноваційних стимулів розвитку, збільшення науково-технічного співробітництва; мікрорівневі – товарну та географічну диверсифікацію, поліпшення корпоративного управління, розвиток управлінсько-маркетингових структур за рубежом, системну модифікацію корпоративних інформаційних систем, концентрацію експортних намагань, введення управлінських та технологічних інновацій, збільшення соціальної відповідальності та розвиток людського капіталу що добродіятиме збільшенню конкурентоспроможності українського експорту.

